

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

Κατόπιν μακροχρονίου διαμονῆς ἐν διαφόροις χώραις τῆς Ἑυρώπης, ἰδιαιτέρως δ' ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἐπὶ τῇ βάσει μελετῶν καὶ παρατηρήσεων, γενομένων ἀπὸ δεκαοκταετίας, ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐσχημάτισε τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι: ὁ μετὰ τῆς Ἑλβετίας συγχρωτισμὸς καὶ ἡ ὅσον ἐνεστί μεγαλητέρα ἀνάπτυξις τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἑλβετίας εἶναι ὁ σημαντικώτερος παράγων, ὅστις θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Αὐτὸ εἶναι ἀξίωμα, ὅπερ εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας νὰ ριζωθῆ ἐν τῷ νῷ παντὸς Ἑλληνος μερμιωνῶντος περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος του. Ἡ εὐεργετικὴ αὕτη ἐπιρροὴ τοῦ μετὰ τῆς Ἑλβετίας συγχρωτισμοῦ θὰ συντελέσῃ οὐ μόνον εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ὑλικὴν ἀνορθωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἀνεξαρτησίαν. Διότι, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ κατανοηθῆ ἐν Ἑλλάδι ὅτι τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ προσπορισθῶμεν ἐξ Ἑλβετίας, εἶναι ἡ ἀρμονικώτερα σύμπραξις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια δύναται νὰ μᾶς δώσῃ μονομερῶς ἡ σχέσις μετὰ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μεγάλου τῆς Ἑυρώπης Κράτους, τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ ὀλιγοστεύσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι, σπρόφροντες ἀποκλειστικῶς τὰ ὄμματά προς ἓν ἐκ τῶν μεγάλων ἑυρωπαϊκῶν Κρατῶν, προσηλοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Κράτος τοῦτο διὰ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου των, καὶ ἡ παύση ἐπομένως ἢ τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν δυνάμεις παραλύουσα αὕτη διαίρεσις τῶν παρ' ἡμῖν ἀνεπτυγμένων τάξεων εἰς θιασώτας διαφόρων μεγάλων Κρατῶν, ὧν ἕκαστον ἔχει τὰ ἴδια ἑαυτοῦ ἐν Ἀνατολῇ συμφέροντα καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἐκμεταλλευθῆ ἕκαστον τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐπιστίαν ἐνὸς τμήματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς ἐπικράτησιν τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ συμφερόντων. Ὁ τελευταῖος οὗτος κίνδυνος προφανῶς δὲν μᾶς ἀπειλεῖ ἐξ Ἑλβετίας. Οἱ δὲ γνωρίζοντες πόσον ἀναπτύσσεται ἐν αὐτῇ τὸ ἀνεξάρτητον ἐθνικὸν φρόνημα, ἐννοοῦσι κατὰ πόσον συγχρωτιζόμενοι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μετὰ τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἔθνους ἐνδυναμώνομεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν συνείδησιν, γινόμεθα πρὸ παντὸς καλῆτεροι Ἑλληνες, παυούσης τῆς σχεδὸν ἀποκλειστικῆς ἐπὶ πολλῶν ἐξ ἡμῶν

ἐπιρροῆς τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Γερμανίας, ἢ τῆς Ἀγγλίας.

*

Γνωστὸν πόσα κοινὰ χαρακτηριστικὰ μετὰ τῶν Ἑλβετῶν μᾶς προσεγγίζουσι πρὸς αὐτούς. Αἱ ἱστορικαὶ ἡμῶν παραδόσεις ὁμοιάζουσιν· οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι μικρὸς λαὸς πολεμήσας ἐπίσης πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ, λαὸς πατάξας θριαμβευτικῶς τὸν ζυγὸν τῆς ξένης ὑποτελείας. Τὰ οἰκονομικὰ μέσα τῶν Ἑλβετῶν εἶναι ἐπίσης περιορισμένα ὡς τὰ ἡμέτερα, πολλάκις δὲ καὶ περισσότερον ἐστὶ τοῦτο ὃ εἶναι εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων λόγων, δι' οὓς δυνάμεθα νὰ ἐμπνευσθῶμεν εὐκολώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἀπὸ τὰ ἐν Ἑλβετίᾳ παραδείγματα ἢ ἂν ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀπομίμησιν τῶν γινομένων εἰς μεγάλας χώρας, ὅπου καὶ τὸ χρῆμα ἀφθονοῦν καὶ οἱ ὄροι τοῦ βίου διάφοροι. — Ἡ σημαντικώτερα ἀφ' ἑτέρου διαφορὰ μεταξὺ Ἑλβετῶν καὶ Ἑλλήνων εἶναι ἀκριβῶς ὅτι, ἐκείνοι μὲν κατώρθωσαν ν' ἀναδειχθῶσιν ἐν τῇ πρὸς τὰ πρόσω πορείᾳ τοῦ πολιτισμοῦ δι' ἀρετῶν ἀνδρικών καὶ βίου σώφρονος, ἐνῶ ἡμεῖς, διαφθαρέντες πολιτικῶς καὶ καρκινωθατήσαντες, ὀφείλομεν σήμερον νὰ μελετήσωμεν τοῦλάχιστον πῶς ἐκείνοι ἐπέτυχον καὶ νὰ φροντίσωμεν νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἐκ τῶν πολυτίμων διδαγμάτων τῆς πείρας αὐτῶν.

Εἰς σημαντικὸς παράγων προσεγγίσεως τῶν δύο λαῶν εἶναι καὶ ὁ ἐν γένει φιλελληνισμὸς τῶν Ἑλβετῶν, ὁ καταδειχθεὶς τρανότατα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης ἡμῶν Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὡς καὶ πρὸς τριετίας, ὅτε ὑπὸ διαφόρους τύπους ἐξεδηλώθησαν τὰ πρὸς ἡμᾶς εὐμενῆ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλβετίας, ὅπθην, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ βοήθειαι ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας χρυσῶν φράγκων ἐστάλησαν εἰς Ἑλλάδα, ποσὸν ἐν ᾧ πλῆθος πενταλέπτων καὶ διλέπτων ἐστὶ δοθέντων ὑπὸ τῶν πτωχοτέρων ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῶν. Πάντες δὲ γνωρίζομεν πόσον ἡ κατ' ἀρχὴν προϋπάρχουσα γενικὴ συμπάθεια μεταξὺ δύο λαῶν δύναται νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεων αὐτῶν ὡς καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου.

Ἡ εὐεργετικὴ αὕτη ἐπιρροὴ τῆς Ἑλβετίας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ καταρῆνῃ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, ἐκπαιδευτικὴν, διοικητικὴν, στρατιωτικὴν, κοινωνικὴν. Δι' ἐκείνων ὅμως ὅστις θέλει νὰ μελετήσῃ καὶ ἀναζητήσῃ ἐπισταμένως τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ Ἑλβετία κατέστη ὑπόδειγμα αὐτοδιοικουμένου καὶ εὐημεροῦντος Κράτους, τὸ ὅποιον μελετοῦν πάντοτε καρποφόρως

καί αἱ μεγαλύτεραι ἐπικράτειαι τῆς ὑψηλοῦ, θά γίνη καταφανές ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ὑψίστην σημασίαν, ἣν οἱ Ἑλβετοὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ εἶναι ἡ κλεῖς τοῦ ὅλου αἰνίγματος καὶ αὐτὸ κατέστησε περιώνυμον εἰς ἀπασαν τὴν ὑψηλοῦ τὸ συστηματικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἀναπτύχθην καὶ ὁλοπῆν τελειοποιούμενον σύστημα τῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλβετῶν.

Πρὶν δώσωμεν λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ μορφωτικοῦ συστήματος τῶν Ἑλβετῶν, ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν δύο γενικὰ παρατηρήσεις.

Ἐπάρχουσι γονεῖς τινες, οἷτινες, ἐπιχειρήσαντες νὰ μορφώσωσι τὰ τέκνα των ἐν Ἑλβετίᾳ ἢ δι' Ἑλβετῶν ἢ Ἑλβετιδῶν, δὲν ἀπεκόμισαν πάντοτε ἀρίστας ἐντυπώσεις. Τοιαῦται κακοτυχία δὲν εἶναι βεβαίως ἀδόμητοι· ἐπὶ τοῦ ὅλου ὅμως εἶναι ἀναντιρρήτως ἐξαιρέσεις, αἵτινες μὲν ἐπισκιαίζουν τὴν ἀλήθειαν τοῦ γενικοῦ κανόνος τῆς ἀναντιρρήτου ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλβετικοῦ μορφωτικοῦ συστήματος. Μόνον οἱ ἐπιπόλαιοι καὶ οἱ ἡμιμαθεῖς δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τοὺς ὅρους, γενικοποιῶντες τὰς ἐξαιρέσεις καὶ παραγνωρίζοντες τὸν κανόνα.

Ἐτέρα παρατήρησις, παρεμποδίζουσα πᾶσαν δυνατὴν παρανόησιν, εἶναι ὅτι ἡ Ἑλβετία δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰαματικὴ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, ἐν ἧ ἄρκει νὰ βυθίσῃ τις ἐπὶ τινα καιρὸν ἓνα οἰονδήποτε ἄνθρωπον διὰ νὰ ἐξέλθῃ οὗτος, ὡς ἐκ θαύματος, ἄγγελος. Τοῦτο λέγομεν, διότι συνηθησάμεν ἐνίοτε γονεῖς, παραπονουμένους διότι, μεθ' ὅλα τὰ καλὰ τὰ ὅποια εἶχον ἀκούσῃ περὶ Ἑλβετίας καὶ τὰς ἐλπίδας αἷς εἶχον συλλάβῃ, δὲν ἐπέτυχον νὰ συγκρατήσωσιν ἐκεῖ τὰ τέκνα των ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ. Εἶναι πασιφανές ὅτι, ὅταν ὁ στελλόμενος εἰς Ἑλβετίαν νέος ἔχῃ ἤδη ἐλαττωματικὰς ἀρχὰς (τοῦτο δὲ συμβαίνει δυστυχῶς συχνὰ εἰς τοὺς ἐσθλοὺς Ἑλληνας), δὲν δύναται ἡ Ἑλβετία νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα τῆς οὐσιαστικῆς αὐτοῦ μεταμορφώσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἡ ἐν Ἑλβετίᾳ διαμονὴ δύναται τὸ πολύ νὰ τὸν συγκρατῆσῃ καὶ ἀναχαιτίσῃ· ἀλλ' ἂν καὶ οὕτω δὲν ἐπιτύχῃ, δὲν δικαιούται τις νὰ μωπῆ αὐτὴν, διότι ἐξώκειλεν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἤδη ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς διαφθορᾶς.

Οἱ ἐξαιρῶντες τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν τῆς Ἑλβετικῆς ἀγωγῆς ἐννοοῦσι πρό παντός ὅτι, ὅταν παῖς εἰς νεαρὰν ἰδίως ἡλικίαν (π. χ. 12 ἢ 13 ἐτῶν), καλῶς ἔχων ἤδη ἀρχὰς, μορφωθῇ κατὰ τὸ Ἑλβετικὸν σύστημα, καὶ ἰδίως ἀναπνεύσῃ τὴν φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς ζωογόνον ἐκείνην ἀτμόσφαιραν τῆς Ἑλβετίας, θὰ ἐπιτύχῃ ἐν Ἑλβετίᾳ πολὺ περισσώτερον ἢ ἐν ἄλλαις χώραις· ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου γνωρίζομεν παραδείγματα νεανίων σταλέντων ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας εἰς

ἄλλας χώρας καὶ οἷτινες ἐξώκειλαν ἕνεκα τοῦ πλημμελοῦς τοῦ τε μορφωτικοῦ συστήματος τοῦ ὁποίου ἐτυχον καὶ τῆς περιβαλλούσης ἀτμοσφαιρας ἐν τῇ εὐρήθησαν.

Δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ γίνη ἐδῶ πλήρης ἐκθεσις πάντων τῶν ἀφορώντων τὴν ἀγωγὴν ἐν Ἑλβετίᾳ, θέμα περὶ τοῦ ὁποίου σειρά ὁλόκληρος ἐκτενῶν βιβλίων ἐγράφη. Σκιαγραφοῦντες ὅμως μέρικας γενικὰς περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος ιδέας, θέλομεν λογιῆσθαι ἡμᾶς εὐτυχεῖς ἐὰν κατορθώσωμεν ὅπως οἱ ἀναγνώσται διδῶσι τὰ πολύτιμα διδάγματα, ἅτινα δυνάμεθα νὰ προσκομίσωμεν ἐξ Ἑλβετίας, καὶ ἐπιδιώξωσι τὴν προσεκτικὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου. Τὰ ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ἑλβετίας συγχρωτισμοῦ ἀγαθὰ εἶναι ἐξ ἐκείνων, δι' ἃ ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ τις: Ἐλθετε καὶ ἰδετε! Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἄλλης οἰασθήποτε διαφημίσεως. Ἀρκεῖ νὰ κάμῃ τις ἐκκλησίαν εἰς τὴν προσοχὴν παντός λογικοῦ καὶ φρονίμου ἀνθρώπου. Ὅσοι δὲ ἐγνώρισαν ἀπαξ καὶ ἐνόησαν καλῶς τί ἐστὶν Ἑλβετία, ἐξετίμησαν καὶ ἠγάπησαν αὐτήν.

Ἐπάρχουσι τινες, οἷτινες, ἀντιδρῶντες κατὰ τοῦ γελοίου πιθηκισμοῦ, ὅστις κατέχει πολλοὺς ἐκ τῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν, μεταπίπτουσιν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, λέγοντες ὅτι ἡ Ἑλλάς δυναμένη ν' ἀναγεννηθῇ διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῆς δυνάμεων δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μιμηθῇ οὐδένα ἄλλον λαόν. Ἡ σκέψις αὕτη στηρίζεται προφανῶς ἐπὶ ἐπιπολαιῶν συγχύσεως δύο πραγμάτων ὅπως διαφόρων: τῆς ἀνοήτου ἀπομιμήσεως πάντων τῶν ξένων ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἀδιακρίτως ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς λελογισμένης καὶ σώφρονος ἀπομιμήσεως τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν καλῶν ἠθῶν καὶ θεσμῶν τῶν ἄλλων λαῶν ἀφ' ἑτέρου. Οὐδεὶς ἐξ ἐφρων, νομιζόμεν, δικαιούται νὰ παρίδῃ τὴν ἐπιβλαβὴ οὐσιώδη διακρίσιν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὅπως διαφόρων ἀπομιμήσεων. Εἶναι πρόδηλον π. χ. ὅτι τὸν φόνον, ὃν ἀπευθύνετε πρὸς τὸν κομψοῦμενον Ἑλληνα, ὅστις θέλει ν' ἀπομιμηθῇ εἰς ὅλα τὸν Πικρισινόν, δὲν δικαιούσθε ν' ἀπευθύνετε πρὸς ἐκείνον, ὅστις στιγματίζει τὴν γενικῶς ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑλλάδι κακὴν πίστιν καὶ προτείνει ὡς πρότυπον ἀπομιμήσεως τὴν εἰλικρινείαν, ἣτις κατὰ κανόνα χαρακτηρίζει τὸν Ἑλβετόν. Ἡ διακρίσις αὕτη εἶναι τόσον στοιχειώδης, ὥστε δὲν θὰ ἐσκοπόμεθα κἂν νὰ τὴν κάμωμεν, ἐὰν δὲν εἴχομεν ἐσχάτως τὴν ἐκπληξὴν ν' ἀκούσωμεν παρ' ἀνθρώπων ἀνεπτυγμένων παραδόξους θεωρίας γενικῆς ξενοφοβίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ὀλίγοι ἴσως εἶναι τόσον πολέμιοι τοῦ πιθηκισμοῦ ὅσον ἡμεῖς. Τοῦτο ὅμως δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἐκπληρώσωμεν πατριωτικὸν καθήκον, συμβουλεύοντες τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Ἑλβετίας!

Ἐὰν ἐρωτῆσθαι τις ὅποια ἡ τάξις τοῦ μορφωτικοῦ συστήματος τῆς Ἑλβετίας, θὰ δυνηθῇ ἴσως νὰ συγκεντρώσῃ πέριξ τῶν ἀκολουθῶν δύο γενικῶν ιδεῶν ὁλόκληρον τὸν ὄργανισμόν τοῦ συστήματος τούτου:

1) Οἱ Ἑλβετοὶ γονεῖς ἢ παιδαγωγοὶ ἐπιδιώκουσι πρό παντός νὰ μορφώσωσι πολίτας χρηστούς, μέλη χρησίμου τῆς κοινωνίας.

2) Προσπαθοῦσιν ὅπως ἡ τε ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἀγωγή, ἡ μόρφωσις τοῦ χαρακτηῆρος, τοῦ ἥθους, τῆς καρδίας καὶ τῶν ιδεῶν τοῦ παιδός, ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ταχύτερον τὴν ὕλικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν.

Καὶ ἐν τῇ ἐπιπεπτώσει πρόκειται περὶ οἰκογενείας εὐπορούσης, τὰ τέκνα ἀμφοτέρων τῶν φύλων ὀφείλου νὰ γνωρίζωσιν ὅτι, ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐν περιπτώσει κακοτυχίας, θὰ δυνηθῶσι νὰ ζήσωσιν ἐντίμως διὰ τῆς ἐργασίας των καὶ τῆς ικανότητός των ἄνευ ἐπικουρίας τῶν ἄλλων, ἄνευ δανείων, ἄνευ γάμου καὶ ἄνευ προικῶς χρηματικῆς.

Οὕτω π. χ., μεθ' ὅλον τὸ σχεδὸν ἰσόβιον τῶν ὑπουργῶν ἐν τῇ Ἑλβετικῇ δημοσπονδίᾳ, τὰ τέκνα αὐτῶν δὲν ἀπαξιοῦσι τὴν ἐκμάθησιν καὶ ἐξάσκησιν ἀνεξαρτήτου τινὸς βιοποριστικοῦ ἐπαγγέλματος. Οὐχὶ πρό πολλοῦ ἡ θυγάτηρ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἦτο διδασκάλισσα ἰχνογραφίας ἐν παρθεναγωγείῳ τῆς Βέρνης, ἐνῷ ὁ πατήρ αὐτῆς ἦτο ἴσος πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς αὐτοκράτορας τῆς ὑψηλοῦ. Ἀπαραλλάκτως ὅπως ἡ κόρη τοῦ Γλαδστονας Δι' Ἑλένη, ἣν ἐγνώρισαμεν πρό τιμῶν ἐτῶν ἐν Cambridge, ἦτο ὑποδιευθύντρια ἐνὸς παρθεναγωγείου, ἐνῷ ὁ πατήρ τῆς διηθῆνε τὰς τύχας ἐνὸς τῶν μεγαλητέρων Ἑθνῶν τοῦ κόσμου!

Θὰ εἴπῃ τις ἴσως ὅτι αἱ δύο προμνησθεῖσαι γενικαὶ ιδέαι εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ μορφωτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ὄνειρεύονται παντοῦ πάντες οἱ φρόνιμοι γονεῖς. Τοῦτο εἶναι ἀκριβές· ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον ὅτι: 1) Ὁ Ἑλβετός ἔχει συστηματικῶς καὶ διημερικῶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ βίου καὶ μέχρι τῶν μικροτέρων λεπτομερειῶν τῆς καθημερινῆς ζωῆς τὰς δύο ὑποδειχθείσας ιδέας, καὶ 2) ὅτι οἱ γονεῖς καὶ οἱ παιδαγωγοὶ εὐρίσκουσι πολύτιμον δόγηδον ἅμα καὶ βροχὸν ἐν τῇ περιβαλλούσῃ ἀτμοσφαιρᾷ. Κατ' οἶκον, ὡς ἐν τῇ σχολῇ, κατὰ τὰ παιγνίδια, ὡς ἀνὰ τοὺς περιπάτους, ἐν τῇ ἀγορᾷ, εἰς τὴν ἐσχόλην, εἰς τὰς πόλεις, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὄρεων, παντοῦ ὁ Ἑλβετός θὰ εὐρεθῇ εἰς συνάφειαν μετ' ἀνθρώπων, οἷτινες ἀνετράφησαν ἢ ἀνατρέπονται ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Πάντες ὁ οἱ γνωρίζοντες τί εἶναι μόρφωσις τέκνων ἐννοοῦσι πόσον πολύτιμος εἶναι ὁ ἐπικουρος οὗτος παράγων.

Ἡ μόρφωσις τοῦ Ἑλβετόπαιδος ἀρχίζει ἐξ

ἀπαλῶν ὀνύγων. Πρῶτη μέριμνα τῶν γονέων εἶναι νὰ ἐπιδιώξωσιν, ὅπως τὸ τέκνον των ἀποκτήσῃ καλὰς συνηθείας, αἱ ὁποῖαι θὰ μετατραπῶσιν ἀκολούθως διὰ τῆς σκέψεως εἰς καλὰς ἀρχὰς.

Πρῶται ἐκ τῶν καλῶν τούτων συνηθειῶν εἶναι ἡ ὀλιγαρκεία καὶ ἡ ἐγκράτεια. Ὁ ἄνθρωπος συνηθίζει οὕτως, ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, νὰ ζῇ δι' ὀλίγων, ν' ἀποφεύγῃ πᾶν τὸ ὑπέμετρον καὶ πᾶσαν κατάχρησιν, ν' ἀπέχῃ παντός τοῦ μὴ ἀπαρκετικῆς, δαπανηροῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιβλαβοῦς.

Ἐτέρα καλὴ συνήθεια, μετατρεπομένη εἶτα εἰς ἀρετὴν οὐσιοδεστάτην, εἶναι ὁ ἔρωθς τῆς ἀκριβείας, ἐξ οὗ ὁ ἔρωθς τῆς ἀληθείας, ἡ εἰλικρινεία καὶ ἡ εὐσυνειδήσια. Διὰ τοῦτο τὸ ψεῦδος θεωρεῖται ὡς τὸ εἰδεχθέστερον τῶν ἀνθρωπίνων ἐλαττωμάτων, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ αὐτὸ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν εἰλικρινείαν. Ἡ κακὴ πίστις καὶ ἡ ἔλλειψις εἰλικρινείας στιγματίζονται ἀνηλεῶς, διασαλεύουσαι ἐκ βᾶθρων τὴν πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ βίου καὶ εἰρηνικὴν συμβίωσιν ἀπαραίτητον ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην. Ἐνώπιον οἰασθήποτε π. χ. διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς ἀρχῆς δύναται τις νὰ χάτῃ τὸ δικαίον του, ἐὰν φωραθῇ ψευδόμενος. Τοῦτο διότι ἐν Ἑλβετίᾳ τὸ ψεῦδος δὲν θεωρεῖται ὡς τεκμήριον εὐφυίας οὔτε ὡς ὅρος ἀναγκαῖος πρὸς ἐπιτυχίαν ἐν τῷ βίῳ.

Συνέπεια τοῦ ἔρωθς τῆς ἀκριβείας εἶναι ἐπίσης ἡ τάξις, ἡ τάξις ἐν τε ταῖς λεπτομερείαις τοῦ βίου καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἡ τάξις διὰ τῆς ὁποίας προχωρεῖ τις πολὺ περισσώτερον καὶ ταχύτερον ἢ διὰ τῆς πуретώδους καὶ διαλειπούσης ἀψικόρου ἐργασίας.

Μετὰ τῆς ὀλιγαρκείας συνυπάρχει ἡ ἀπλότης τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἑλβετῶν. Αὕτη εἶναι ἴσως ἐν ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων μαθημάτων, τὰ ὅποια δύναται νὰ λάβωσιν οἱ ξένοι συγχρωτιζόμενοι μετ' αὐτῶν. Ὁ Ἑλβετός φρονεῖ ὅτι ὁ συνηθίστων νὰ περιορίζῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ αὐξάνει τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ ἐκσφαλίζει τὴν ἡσυχίαν τοῦ πνεύματός του. Οὐδαμοῦ, νομιζόμεν, ἐφαρμόζεται τόσον πιστῶς ἡ συμβουλή: «Μὴν ἀπλόνης τὰ πόδια σου, πέραν ἀπὸ τὸ πᾶλωμά σου!» Οὐδαμοῦ δ' εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ἡ περιφρόνησις πρὸς τοὺς κύφους, οἷτινες φαντάζονται ὅτι ἀπατώσι τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐπιδειξέως. Ὁ Ἑλβετός γνωρίζει καλῶς ὅτι: ἀβ,τι γυαλίζει, δὲν εἶναι μάλα μα, ὑπάρχει δὲ καὶ χαρακτηριστικὴ δημώδης παροιμία διὰ τοὺς ἐπιπολαίους ἐκείνους, οἷτινες, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπείγουσης ἀνάγκης, ἀρχίζουν νὰ τρώγουν τὸ κεφάλαιον τῆς περιουσίας των, πρὸς ἰκανοποίησιν τῆς ματαιοδοξίας αὐτῶν.

Μὲ τὰς σκέψεις ταύτας, εὐνόητον πῶς ἐκτιμᾶται ἡ ἀγωγή ἐνὸς ἐκαστου.

Καλώς άνατεθραμμένη κόρη δέν θεωρείται εκείνη, ήτις κατηνάλωσε καιρόν διά ξένας γλώσσας, διά την μουσικήν και την ζωγραφικήν, ή διά τους χορούς και τάς διασκευάσεις, άλλ' εκείνη ήτις, μετά την άποπεράτωσιν των υποχρεωτικών σπουδών της (κατά τό 16^{ον} έτος τής ηλικίας), διήνυσεν έτι τρεις ή τέσσαρας τριμηνίαις είς σχολήν Οικιακής οίκονομίας, όπου έγινε καλή οικόκυρά. Πάσαι δέ σχεδόν αϊ Έλβετιδες πράττουσι τοϋτο. Έκεί μανθανουσι την μαγειρικήν. Έκεί διδάσκονται όλους τους άλλους κλάδους τής οικιακής οίκονομίας (περισσότερους παρ' όσους κοινώς νομίζομεν). Οϋτω δέ κατορθώνουσι και τον αριθμόν των υπηρέτριών των να περιστέλλωσι σημαντικώς, (κατά κανόνα θά εύρητε εν ταις έλβετικαίς οίκογενείαις, αΐτινες προσλαμβάνουσι υπηρέτριαν, μίαν και μόνην, εκεί όπου εν Έλλάδι εν τή αϋτή οικονομική και κοινωνική θέσει θά εύρητε τουλάχιστον δύο), και την αγαπην των συζύγων των προς την οικογενειακήν έστίαν να συντηρήσωσιν. Είναϊ αληθές ότι πάντα τά μέλη τής οίκουγενείας και ιδίως αϊ γυναίκες εργαζονται και κινουσι τάς χείρας· δέν θά ίδετε συχνά εκεί τό σκανδαλώδες θέαμα τής άδρανειάς ή τής περί έπουσιώδη άπασχολήσεως πλείστων νέων και νεανίδων τής Άνατολής, οΐτινες διά την παραμικράν ανάγκην ή φαντασιοπληξίαν των άνησυχούσι την υπηρέτριαν ή τον υπηρέτην των. Αφ' έτέρου είναι προδηλον ότι, όταν τά τής οικιακής οίκονομίας βαδίζουσι κανονικώς, όταν υπάρχει εν τή οίκία θ,τι δύναται να ικανοποιηση τον αγαπώντα τον οίκογενειακόν βίον σύζυγον, οϋτος λικν φυσικώς θά προτιμήση να διέλθη εν τω οικίω του τάς ώρας σχολής παρά εν τω καφεναίω ή άλλαχού.

Υπάρχουσι ίσως ζωηραι φαντασίαι, αΐτινες εύρίσκουσι όλα αϋτά πειζά και άναξια προσοχής. Είναϊ όμως πράγματα πρακτικά και θετικά, όσοι δ' έγνώρισαν καλώς τον οίκογενειακόν βίον τής Έλβετίας, δύναται να είπωσιν αν ή φροντίς διά την οικιακήν οίκονομίαν, ήτις άπασχολεί εκει τάς γυναίκας, και αϊ διάφοροι πνευματικαί αναψυχαί, οι' ών άνακουφίζεται εν γένει ο κόπος τής ημέρας (διαλέξεις, συναυλίαι, ώφέλιμοι αναγνώσεις), δέν αντικαθιστώσιν έπωφελώς τάς ασχολίας των επιπολαίων και ματαιοδοξων γυναικων, τάς όποιαις γνωρίζομεν εν Άνατολή και άλλαχού, αΐτινες αλληλοδιαφθείρονται διά τής δυσφημίας, δια τής άφηγήσεως κοινωνικών σκανδάλων και εν γένει δι' ασχολιών ή συνδιδάξεων μαρτυρουσών κατάπτωσιν ή έλλειψιν ήθικου φρονήματος.

Η άπλότης των ήθων θεωρείται τόσον φυσική και είναι τόσον έρριζωμένη παρ' Έλβετοίς, ώστε ή Έλβετία, και ή πλουσιωτέρα έτι, δέν έρουθριζέσθε αν μαγειρεύση, οϋτε αν σκουπίση, οϋτε αν βράση, οϋτε αν σιδερώση, οϋτε εν γένει αν κάμη

οιανδήποτε έντιμον έργασίαν, οϋτε αν ταξιειδύση με δευτέραν ή και τρίτην θέσιν σιδηροδρόμου (όπως είναι τοϋτο ο γενικός κανών), οϋτε αν άποφυγη πάν έξοδον περιπτόν, εξ εκείνων τά όποια προκαλοϋνται τόσον συχνά υπό του κομπασμοϋ και τής μωροϋπερηφανείας. Τής άρκει ότι εξασφαλίζει την εύτυχίαν της δια βίου σώφρονος, ότι οϋδένα βλάπτει και ότι δέν κάμνει τίποτε τό επιλήψιμον ένώπιον τής συνειδήσεως παντός χρηστοϋ ανθρώπου.

Παρατήρησαν τινες ότι πολλάκις, εν τή Γερμανική ιδίως Έλβετία, οι τύποι και ή εξωτερική εύγένεια είναι όλίγον παρημελημένα. Είς ταϋτα όμως οι Έλβετοί δευτερεύουσαν όλως άποδίδουσι σημασίαν, προσέχοντες πρό παντός είς τάς ουσιαστικας άρετάς: την τιμιότητα, την ειλικρίνειαν, την αγαθότητα, την ικανότητα. Πολλάκις ήκούσαμεν κυρίας τής Γερμανικής Έλβετίας παρατηρούσας ότι βεβαίως όλιγωτέρα άμέλεια και περί τους έξωτερικούς τύπους δέν θά έβλαπτεν ένίοτε. Πάσαι όμως πάντοτε είς τό αϋτό κατέληξαν συμπέρασμα, ότι δηλ. προκειμένης έκλογής μεταξύ του επιμεμελημένου τους τρόπους και άβρου, πλην επιπολαίου και διεφθαρμένου κατ' ουσίαν άφ' ενός, και του εν περικαλύμματι έστω και μαϋρου άνθρακος κεκρυμμένου αδάμκντος άφ' έτέρου, δέν δύναται να ύπαρχη δισταγμός εν τω πνευματι παντός προνίμου ανθρώπου. Έάν οϋτως έσκέπτοντο αϊ γυναίκες και άλλαχού, θά είχαν μικρότερον αριθμόν επιπολαίων και άτυχών συζυγιών ένώσεων και έλάττωσιν των επκακολουθούτων συνήθων αϋτάς διαζυγιών.

Είναϊ αληθές ότι υπό την τελευταίαν ταϋτην έποψιν θά ήδύναντο πολλοί να προσθέσωσιν ότι εν Άνατολή, εκτός τής γελοιίας ματαιοδοξίας και επιπολαιότητας, πταίει πολλάκις και ή ανεπαρκής γνωριμία των δύο νέων, οΐτινες μέλλουσι να προβώσιν είς την σπουδαιότεραν πράξιν του βίου των, ανεπαρκεια όφειλομένη είς τους γνωστούς τρόπους του σκέπτεσθαι πολλών των παρ' ήμιν. Έν Έλβετία, άπ' έναντίας, και ή λεπτομέρεια αϋτη δέν διέφυγε την προσοχήν των πρακτικών αϋτης κατοίκων. Υπό την έπιβλεψιν των γονέων, των κηδεμόνων, των παιδαγωγών, ή και των ιερέων, πολλαπλασιάζονται άκριβώς πάσαι αϊ εύκαιρια, καθ' ός οι νέοι δύναται να γνωρισθώσι καλώς και να εκτιμήσωσιν άλλήλους (φιλανθρωπικά έργα, εκδρομαί, διαλέξεις, συναναστροφαι κτλ. κτλ.). Παρ' ήμιν, δυστυχώς, ή συχνή αϋτη έπικοινωνία δέν είναι πάντοτε εύεργής ένεκα τής έλαττωματικής άκόμη άγωγής, ήτις γεννά τήν δικαίαν πολλάκις έλλειψιν έμπιστοσύνης των υπευθύνων γονέων ή παιδαγωγών.

Όταν ο παΐς μορφώνεται κατ' τάς προεκτε-

θείσας σκέψεις εκ τρυφεράς ηλικίας, είναι επόμενον ότι και οι πολίται μορφώνονται χρηστώς.

Οϋδεις ίσως λαός, εκτός των Άγγλων και των Σκανδιναυών, έχει τόσον σαφή ιδέαν των δικαιωμάτων και των καθηκόντων αϋτοϋ ως ο Έλβετικός. Οϋδεις εκπληροί τόσον πιστώς τά τελευταία όσον και επιμένει είς την αναγνώρισιν και εξάσκησιν των πρώτων.

Ο Έλβετός θά διεκδικήση τά δικαιώματά του και άπέναντι αϋτών των ισχυροτέρων τής γής. Πλείστα όσα έχουμε παραδείγματα περι τής υπό την έποψιν ταϋτην καταδειξείως άνδρικού σθένους. Ο Έλβετός θά πολεμήση μέχρις έσχάτων τον έχθρόν τής Πατριδος του, μη δυνάμενος να έννοήση αναμάρκτους ύποχωρήσεις. Ο Έλβετός θά φανή είς πΐσαν εύκαιρίαν νομοταγής, κατανοών ότι μόνον δια τής εύσυνειδήτου και άκριβοδικαίας έφαρμογής των νόμων δύναται να προδεύση εν έθνος. Ο Έλβετός θά εξασκήση τακτικώς τό δικαίωμα τής ψήφου, όπερ τω παρεχει τό σύνταγμα είς πλείστας όσας εύκαιρίας, έθνικας, καυτονικας και δημοτικας (εξ ου και αϊ τόσον συχνά ψηφοφοριαί), έννοών ότι οϋτω μόνον δύναται να αϋτοδιοικηθη είς λαός και να παρεμποδισθη ο θρίαμβος τής κακοηθείας. Ο Έλβετός πολίτης εν ανάγκη θά κάμη ο ίδιος τον άστυνόμον και θά ύποστηριχθη εν τούτω υπό των ιδιωτών και υπό των άρχων, πάντων εξ ίσου ένδιαφερομένων εν τή τηρήσει τής τάξεως και τή έφαρμογή των νόμων. — Η μόρφωσις αϋτη εξασκεϊ εύεργετικωτάτην έπιρροήν και επί των κοινωνικών σχέσεων. Η καταβαλλομένη μερίμνα προς περιθαλψιν των πασχόντων και αναξιοπαθούντων, ή προσήνης και δικαία συμπεριφορά των άνωτέρων προς τους κατωτέρους, ή φιλανθρωπος και αδελφική στάσις των εύπορούντων προς τους όλιγώτερον εύτυχεις των εργατικών τάξεων, ή εν γένει διευκολύνσις των ανθρωπίνων σχέσεων ή βασιζόμενη επί τής καλής άγωγής και τής προσφους αναπτύξεως των χριστιανικών αισθημάτων, όλα ταϋτα συντελοϋν είς την ειρηνικήν συμβίωσιν πάντων των πολιτών και είς την έξουδετέρωσιν του κινδύνου των κοινωνιστικών ένεργειών. Απόδειξις ότι όσακις γίνονταϊ που τής Έλβετίας κοινωνιστικά διαδήλώσεις, οι υποκινήται και οι πλείστοι των εν αϋταις μετεχόντων είναι ξένοι, Γερμανοί, Ιταλοί, Γάλλοι ή Ρώσοι. Και τοϋτο, διότι, εξαιρουμένων των προς στιγμήν παραπλανωμένων, οι Έλβετοί εργάται ή χειρώνακτες, εκτιμώντες την άπέναντι αϋτών δικαίαν συμπεριφοράν των άνωτέρων αϋτών, δέν είναι τόσον άνόητοι, ώστε να εξεγερθώσιν έναντίον εκείνων, ών έχουσι την ανάγκην και οΐτινες πΐσαν δυνατήν καταβάλλουσι θυσίαν προς περιθαλψιν των κατωτέρων αϋτών.

Η υγιής άγωγή του λαου και τά χρηστά ήθη κάμνουσι και τον χρηστον τύπον. Όταν οι αναγνώσται των έφημερίδων δέν άρέσκονται είς αναγραφην σκανδάλων, επιπολαίων άρθρων ή ειδήσεων, δυσφημιών ή ύβρεων, οι δημοσιογράφοι αναγκάζονται να συμμορφωθώσι προς τάς άπαιτήσεις του δημοσιου, του όποιου ή ύποστήριξις τοις είναι αναπόφευκτος. Ο ήθικοποιούμενος δ' οϋτω τύπος εξασκεϊ και αϋτός άμοιβαίως εύεργετικήν έπιρροήν επί τής παιδαγωγήσεως του δημοσιου φρονήματος. Τη ήθικότητα δέ ταϋτη συμπαρομαρτεϊ και ή ανεξαρτησία. Πάντες γνωρίζουσι ότι αϊ άγγελιαί τής τετάρτης σελίδος είναι εκ των σπουδαιότερων οικονομικών πόρων είς έφημερίδος. Είναι όμως συγχρόνως γνωστόν εν Έλβετία ότι οϋδεις άθέμιτος πόρος έπεμβαίνει προς επηρεασιν του χαρακτήρος και τής στάσεως μιας έφημερίδος. Όταν κατ' τάς άρμενικας σφαγας εξηγοράζοντο δι' αδρών ποσών αϊ κυριώτεραι τής Εϋρώπης έφημερίδες, μόνον εν Έλβετία και εν Άγγλία άπέτυχον αϊ επανειλημμένοι προς εξαγοράσιν τής εγκληματικής σιωπής του τύπου απόπειραι.

Η δια τής καλής άγωγής επιτυχαναομένην εξημέρωσις των ήθων είναι τοσαϋτη, ώστε καταφαινεται πολλάκις δι' άπιστεύτων παραδειγμάτων. Το μεγαλύτερον μέρος τής εγκληματικότητος παρέχουσι οι ξένοι, ιδίως οι εκ των όμόρων τεσσάρων Επικρατειών. Εν τή πόλει τής Βέρνης (60,000 κατοίκων) πλήρης κρατεί ασφάλεια και τάξις τηρουμένη μόνον δι' έβδομήκοντα άστυφυλάκων. Εν τή αϋτή πόλει ύπαρχει και άριστον σωμα πυροσβεστών, αποτελούμενον εξ ιδιωτών διαφόρων τάξεων εκ περιτροπής ύπηρετούντων. Το αϋτό σύστημα άπαντΐ ανα πΐσαν την Έλβετίαν. Παιδιά 7 και 8 ετών διανύουσι πολλάκις μίαν και δύο ώρας όλομόναχα όπως μεταβώσιν είς τό πλησιέστερον σχολείον. Οϋτως, ή πρώτη έντύπωσις ειρήνης, ήσυχίας και εύημερίας, ην άποκομίζει ο εις Έλβετίαν εισερχόμενος εκ μόνης τής θέας των τοπίων, επισφραγίζεται δια πΐσων των λεπτομερειών του βίου του ήμερου και εύτυχους τουτου λαου.

Μεγα μέρος εν τω βίω των Έλβετών κατέχουσι τά πολυάριθμα και ποικίλα σωματεια (πολιτικά, επιστημονικά, φιλανθρωπικά, φιλολογικά, κοινωνιολογικά), τά όποια, ένφ καταδεικνύουσι την δραστηριότητα του λαου και την άξιοθαύμαστον δύναμιν τής άτομικής πρωτοβουλίας, τακτικώς λειτουργούντα, συντελοϋσι σημαντικώς είς την μόρφωσιν και την προόδον των Έλβετών. Πλείστα εκ των εν Έλβετία επιτευθεισών προσδων όφείλονται είς την σώφροναν και ακούραστον όρασιν των ιδιωτικών σωματείων. Πολλάκις αϊ πρόδοι αϋται εξηπλώθησαν και είς τά άλλα Έθνη. Οϋτω π. χ. τό εύεργετικόν έρ-

γον του Έρυθρου Σταυρού, το έκταθην σήμεραν ανά σύμπαντα τον πεπολιτισμένον κόσμον, όρείλεται εις την πρωτοβουλιαν ενός εκ των ιδιωτικων σωματειων της Γενεύης.

Τρεις κατηγορία σωματειων ιδιαίτερος πρέπει να εξαρθώσιν, ως έχουσαι μεγίστην εθνικην σημασίαν. Είσι δ' αὐται:

1) Οί **γυμναστικοί σύλλογοι**, ών ή εθνωφελής εργασία ήρχισεν επί τέλους να εκτιμάται προσηκόντως και εν Ελλάδι.

2) Οί **ώδικοί σύλλογοι**, οι τώσον συντελοῦντες προς μόρφωσιν του ήθους. Πολλάκις μοι εξεφράσθη ή λυπηρά εκπληξής Έλβετων επισκεφθέντων την Ελλάδα δια την νηπιώδη κατάστασιν, εν ή εύρίσκειται ακόμη παρ' ήμιν το ήσμα. Γνωστόν ότι ο Βίσμαρκ απέδιδε κατά μέγα μέρος εις την καταπληκτικην εν Γερμανία διάδοσιν του ήσματος την ανάπτυξιν του εθνικού φρονήματος και την επίτευξιν της εθνικής ενότητος της πατρίδος του. Νομίζομεν ότι και παρ' ήμιν, αν ελάμβανέ ποτε το ήσμα ανάλογον ανάπτυξιν, θα παρείχε καταπληκτικά αποτελέσματα δια την κραταιώσιν του εθνικού φρονήματος.

3) Οί **σκοπευτικοί σύλλογοι**, ών είναι υποχρεωτικώς μέλη πάντες οι στρατεύσιμοι πολίται, και οτινες είναι ούτω σημαντικοί επίκουροι εν τη μορφώσει του Έλβετου στρατιώτου. Γνωστόν όποια και όποσα τα αγαθά, άτινα ή Ελλάς με τους πενιχρούς αὐτης πόρους θα ήδύνατο να αποκομίση, αν εφήρμοζε με τινας παραλλαγάς, το στρατιωτικόν σύστημα της Έλβετίας. Θα ήδύνατο ούτω να έχη περισσοτέρους και καλήτερον γεγυμνασμένους άνδρας, με ήλιγωτέραν χρηματικην δαπάνην και εντός πολυ βραχυτέρου χρονικού διαστήματος.

Θα εσκέφθησαν ίσως τινές ότι, ούδενός όντος τελείου εν τώ κόσμω τούτω, και οι Έλβετοι ως και όλοι οι άνθρωποι και όλοι οι λαοί θα έχουσι βεβαίως τα ελαττώματά των. Ούδεις υποθέτομεν θα ύπεστήριζε το εναντίον. Έκεινο όμως όπερ αληθεύει είναι ότι, εν συγκρίσει προς το σύνολον των προτερημάτων αὐτών, τα ελαττώματά των είναι σχετικώς δευτερεύοντα. Ούτως ώστε οι γνωρίζοντες καλώς τα πράγματα δύνανται να είπωσιν ότι, αν οι Έλβετοι δέν είναι απόλυτως τέλειοι, είναι όμως οι σχετικώς τελειότεροι ή, αν προτιμάτε, οι ήλιγώτερον άτελείς.

Όταν δέ συνιστώμεν εν πλήρει πεποιθήσει την ανάπτυξιν του μεταξύ Ελλάδος και Έλβετίας ευεργετικού δι' ήμας συγχρωτισμού, το κάμνομεν διότι, βασιζόμενοι επί της πείρας πάντων των καλώς γνωρισάντων τους Έλβετους, δύναμεθα να είπωμεν ήσύχως: Έρευνήσατε και θα ζήτε! Ίδιως όμως φροντίσατε να γνωρισθί κα-

λώς και ακριβώς τί είναι Έλβετία, τί έλβετικός λαός και τί έλβετική άγωγή.

Ό παρ' ήμιν τύπος δύναται να πράξη πολλά υπό την έποψιν ταύτην, άσμένως δι' έχαιρητίσασμεν πάντα τα μέχρι τούδε γενομένα, ίδια υπό της **Έθνικής Άγωγής**.

Πάντες οι γνωρίζοντες τον Έλληνικόν λαόν όμολογοῦσι τα πολύτιμα αὐτου προτερήματα.

Η καλή όμως αὐτη ζύμη άπαιτεί και ανάλογον διάπλασιν. Η καταλληλοτέρα λοιπόν διάπλασις προς μόρφωσιν υγιεστερων γενεων **Έλλήνων**, και όχι διεφθαρμένων **Ρωμηων**, είναι ο μετα της Έλβετίας συγχρωτισμός. Όταν εμπνευσθώμεν επί μάλλον και μάλλον από το πνευμα της έλβετικής μορφώσεως, θα εκλίπουν και οι γελοιοι πιθηκισμοί, ος άνεφέραμεν, ως και ή ανανέωσις προγονικών και ή ανάπτυξις επικτήτων ελαττωμάτων.

Προς τούτο έχομεν ίδια ανάγκην δύο τινών:

1) Ν' αυξήσωμεν επί μάλλον και μάλλον τον αριθμόν των παρ' ήμιν διδασκάλων των μορφωθέντων εν Έλβετία, εν ανάγκη δε και τον αριθμόν των εν Ελλάδι έρχομένων Έλβετων και Έλβετιδων παιδαγωγών.

2) Ν' αυξήσωμεν επί μάλλον και μάλλον τον αριθμόν των εν Έλβετία μορφωνομένων Έλληνοπαίδων.

Δια την όσον ενεστι πληρεστεραν επίτευξιν της έλβετικής ταύτης μορφώσεως, δύναμεθα να υποδείξωμεν, εν γενικαίς γραμμαίς, την ακόλουθον πορείαν:

α') Έξ άπαλων όνύχων, μόρφωσις των παιδων δια παιδαγωγών Έλβετιδων.

β') Εις ήλικίαν 12—14 έτων, όταν ο Έλληνόπαις έχη όπωσούν μάθη την γλώσσάν του και πριν προφθάση να έλθη εις επιβλαβείς επικοινωνίας εν Ανατολή, να στέλλεται εις Έλβετιαν, όπου το πρώτον μέλημα θα είναι ή ευρεσις καταλλήλου **οικογενείας** και ει δυνατόν εν πόλει εν ή να μη δύναται να έχη μεγάλην επικοινωνίαν μετ' άλλων όμογενών.

γ') Μετά την αποπεράτωσιν των γυμνασιακών σπουδών, δύναται να μορφωθί ο νέος πάλιν εν Έλβετία, είτε επιστημονικώς είτε τεχνικώς.

δ') Μόνον μετά τοιούτον καταρτισμόν, δύναται να σταλή λυσιτελώς και ακινδύνως εις μεγάλα κέντρα, όποια το Λονδίνον, το Βερολίνον, και οι Παρίσιαι, δι' εν ή δύο εξαμήνα.

Δια της πορείας ταύτης θα έπισυγχάνετο σκοπιμώτερον και οικονομικώτερον εκείνο το όποιον επιδιώκουσιν σήμερα μετ' κόπου τόσοι ευποροι Έλληνες γονεΐς, οτινες σπαταλῶσιν άδρά δια την μόρφωσιν των τέκνων αὐτών, χωρίς να έπιτυγχάνωσι πάντοτε αποτέλεσμα άνταποκρινόμενον έπαρκώς εις τας υπεράγκους θυσίας, εις ός μετά τωσαύτης προθυμίας και αυταπαρηήσεως πολλάκις υπεβλήθησαν.

Όσον δια τους Έλληνες γονεΐς, ών το βάλαντιον δέν επιτρέπει ούτε την πρόσληψιν παιδαγωγών ούτε την εις Έλβετιαν άποστολήν των τέκνων αὐτών, θα εύρωσιν ούτοι τα αγαθά της έλβετικής άγωγής εν τώ πολλαπλασιασμῶ των Έλλήνων διδασκάλων των κατά το έλβετικόν μορφωθέντων πνεύμα, ενίοτε δε και εν αὐτη τη παρουσίαι Έλβετων παιδαγωγών εν Ελλάδι.

Ός καταφάινεται εκ των ήλιγων προεκτεθέντων, ο παρ' ήμιν τύπος έχει πρό αὐτου μακράν και ευγενή εργασία προς επιδίωξιν του άναμορφωτικού ήμιν προγράμματος, δια της προηγουμένως προσηκούσης διαφωτίσεως των ένδιαφερομένων. Η πείρα μξς διδάσκει ότι πάντες οι καλώς γνωρίζοντες τα αγαθά του μορφωτικού συστήματος των Έλβετων εξετίμησαν αὐτο ως εν συνόλω υπέροχον εν συγκρίσει προς πάντα τα άλλα γνωστά ήμιν συστήματα. Πολλαπλασιάσωμεν όθεν τον αριθμόν των γνωριζόντων το σύστημα τούτο, άφού εκ της προσφουός αὐτου εφαρμογής εξαρθάται κατά μέγιστον μέρος ή ήθικη ήμιν ανόρθωσις και ή εθνική των Έλλήνων αποκατάστασις.

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΚΡΗΒΤΖΗΣ

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ¹

[Κατά τον Έρβέρτον Σπένσερ].

Αί ανάγκαι του νεωτέρου βίου άκούσι πείσιν συνεχώς αυξανόμενην επί πάντα άνθρωπον πάσης ήλικίας. Εν παντι επαγγέλματι και εν πάση εργασία οι ισχυρότεροι ήμιν ανταγωνισται αναγκάζουσιν ήμας εις μείζονα έντασιν των δυνάμεων και ικανοτήτων. Ίνα δε και τους νέους καταστήσωμεν ικανούς ν' αντιμετωπίσωσι βραδύτερον τον ανταγωνισμόν τούτον, υπεβάλλομεν αὐτους εις πνευματικην ενεργειαν έντονωτέραν παρ' όσον έγίνετο άλλοτε. Το κακόν λοιπόν έχει διπλήν την γένεσιν: οι πατέρες όφείλοντες γενναίως ν' άγωνισθώσιν, ίνα μη κατασυντριβώσιν εν τη βιομηχανική, έμπορικη ή οικόδηποτε άλλη πάλη, να έπαρκέσωσι δε συνάμα εις τας σημαντικώς αυξηθείσας δαπάνας του οικου, εινε ήναγκασμένοι να εργάζωνται κυτός, να στερωνται των άσκήσεων και να συντέμνωσι τας διακοπάς: τον εκ της υπερβολικής δε ταύτης ενεργείας εξησθημένον όργανισμόν μεταδίδουσιν εις τα τέκνα αὐτών, τα όποια φύσει αδύνατα και άνίκανα να ύποστῶσι το βάρος μεγάλης εργασίας όφείλουσιν ν' ακολουθήσωσι και σειράν σπουδών άπείρως εκτενεστεραν εκείνης, ην εν ταις προηγηθείσαις

γενεαίς είχαν να διέλθωσι παίδες μη μεταλαβόντες παρ' των γονέων εξησθημένον όργανισμόν.

Τα όλέθρια αποτελέσματα καθ' υπερβολήν σπουδής εινε δρατά, όπου και αν στρέψη τις το βλέμμα. Πανταχού άκούει τις να γίνηται λόγος περι παιδων ή νέων άμφοτέρων των φύλων, αν ή υγεία ήλλοιώθη κατά το μάλλον ή ήττον εκ της υπερβολικής πνευματικής κοπώσεως. Ένταύθα άκούετε ότι οι ιατροί επέβαλον διαμονήν επί όλον έτος εν τη έξοχη προς επανόρθωσιν της επελθούσης εις το σώμα εξασθησεως, εκεί περι χρονίας έγκεφαλικής συμφορήσεως διαρκούσης επί άρκετους μήνας και άπειλούσης έτι πλέον να διαρκέση, άλλαχού περι πυρετου προσελθόντος εξ υπερερεθισμού όφειλομένου εις το σχολικόν σύστημα, ή περι νέου αναγκασθέντος να διακόψη τας σπουδās και υποκειμένου εις λιποθυμίας εν τη παραδόσει, ευθύς ως ανέλαβεν αὐτας. Τα παραδείγματα ταύτα αναφέρομεν ούχι παρ' άλλων άκούσαντες, άλλ' ίδιους όμμασιν άντιληφθέντες εν τώ κύκλω των οικείων και φίλων. Αλλά δέν εινε ταύτα μόνα: είχομεν έσχάτως την ευκαιρίαν να παρατηρήσωμεν πόσον το κακόν καθίσταται κληρονομικόν: κυρία τις εξ εύρώστων γονέων γεννηθείσα έπαθε τωσαύτον κατά την νεότητα εκ του συστήματος Σκωτικού τινος εκπαιδευτηρίου, εν τώ όποιω παρ' την άνεπαρκή τροφήν ειργάζετο καθ' υπερβολήν, ώστε εκτοτε συνεχώς έγχειρομένη την πρωίαν, ήσθάνετο ζάλην. Και τα τέκνα αὐτης εκληρονόμησαν επί τωσαύτον την διάθεσιν ταύτην την εις εξασθησιν του έγκεφαλου όφειλομένην, ώστε ούδὲ μετρίαν εργασία δύναται να εκτελέσωσιν άνευ κεφαλαλγίας και ζάλης. Καθ' ην δε ώραν γράφομεν, έχομεν πρό ήμιν νέαν, ης ή υγεία έβλαβη άνεπανορθώτως εκ της υπερβολικής κατά τας σχολικās αὐτης σπουδās εργασίας. Ούτε καιρόν ούτε δυνάμεις έχουσα, έφ' όσον ήτο μαθήτρια, ν' άσκηθί, εύρίσκειται σήμερα, όποτε έληξαν αι σπουδαί αὐτης, διαρκώς άσθενής: όρεξις μικρά και ιδιότροπος, άποστροφή προς το κρέας, άκρα ψυχρά και κατ' αὐτο το θερος, αδυναμία μη επιτρέπουσα και μέτριον περιπάτον, πάλμοι κατά την άνάσασιν της κλίμακος, όρασις άσθενής, αυξησις άτελής, ίστοί χαλαροί, ταύτα εινε εκ πολλών τα προκύψαντα αποτελέσματα. Και άλλη δε τις των φίλων και συμμαθητριών αὐτης εύρίσκειται εν τη αὐτη καταστάσει: ή αδυναμία αὐτης εινε τωσαύτη, ώστε ταράσσεται εν μέσω των ήρεμωτάτων διασκεδάσεων, ο δε ιατρός άπήτησε πλήρη άποχήν από της μελέτης.

Έάν άλλοιώσεις ευδιάκριτοι της υγείας εινε τόσον συχνάι, πόσον συχνότεραι εινε εκείναι, αϊτινες δέν υποπίπτουσι προφανείς εις την αίσθησιν! Εις μίαν περίστασιν, καθ' ην δύναται τις να διίδη εν ώρισμένη άσθενεία τα αποτελέσματα

τῆς καθ' ὑπερβολὴν πνευματικῆς ἐργασίας, ἀντιστοιχοῦσι πιθανῶς ἐξ, καθ' ἃς τὸ κακὸν δὲν ἐμφανίζεται μετὰ τῆς αὐτῆς ἐναργείας, ἀλλ' ἐπισωρεύεται βραδέως, καθ' ἃς ἡ διατάραξις τῶν λειτουργιῶν ἀποδίδεται εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν αἰτίαν ἢ εἰς τὴν λεπτοεὶς κατασκευὴν τοῦ ὀργανισμοῦ, καθ' ἃς ἐπιβραδύνεται καὶ ἀναστέλλεται ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις, ἢ γεννᾶται τάσις πρὸς μαρμαρὸν καὶ παρασκευάζεται πόρρωθεν ἡ εὐπάθεια ἐκείνη, ἥτις βραδυτέρον ἀναφάνεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐντάσει. Ἐὰν οἱ πνευματικῶς καταπονοῦμενοι ἐνήλικες ἢ ἄλλως πολυάσχρολοι ὑπόκεινται εἰς τόσον συχνὰς ἀσθενείας, ἐννοεῖται πᾶς τις πόσον ὀλεθριώτερα κατ' ἀνάγκη εἶνε τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὸν ἀνανάπτουτον ἐπιὸν ὀργανισμόν τῶν παιδῶν καὶ πόσον ἡ ὑγεία αὐτῶν ὑποσκάπτεται λεληθῶτος διὰ τῆς καθ' ὑπερβολὴν πνευματικῆς κοπώσεως· οἱ παιδὲς καὶ νέοι δὲν δύνανται ν' ἀντέχωσιν οὔτε εἰς σωματικὴν οὔτε εἰς πνευματικὴν κόπωσην, εἰς ὅσῃν οἱ ἐνήλικες.

Ἀπορίας ἄξιον εἶνε πῶς τόσον ὀλίγον κατανοεῖται ὁ ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τοῦ πνεύματος θεράπειας κίνδυνος ὡς πρὸς τοὺς νέους, ἐνῶ γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὡς πρὸς τοὺς μικροὺς παιδάς. Οἱ πλεῖστοι τῶν γονέων γινώσκουσιν ἐν μέρει τὰ ὀλεθρία ἐπακόλουθα τῆς προαίμου καλλιέργειας τοῦ πνεύματος τῶν παιδῶν. Πανταχόθεν ἀκούονται μομφαὶ κατὰ τῶν λίαν ἐνωρίς ἀσκούντων τὴν διάνοιαν τῶν τέκνων των, ἀναφέρονται δὲ ὡς παράδειγμα τὴν γνώμην ἐνὸς τῶν ἐξοχωτέρων ἡμῶν φυσιολόγων, ὅστις ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι οὐδὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ διδαχθῇ τὸ τέκνον του πρὸ τοῦ ὀγδοῦ ἔτους. Ἀλλ' ἐνῶ πάντες γινώσκουσιν ὅτι πρόωμος πνευματικὴ ἀνάπτυξις παράγει σωματικὴν ἐξασθένησιν ἢ ἠλιθιότητα ἢ πρόωρον θάνατον, οὐδεὶς φαίνεται, φρονεῖ ὅτι τοῦτο ἄληθευεῖ ἐξ ἴσου διὰ τε τοὺς παιδάς καὶ τοὺς νέους.

Υπάρχει τῶ ὄντι μέτρον τι καὶ τάξις δεδομένη, καθ' ἃς αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἀναπτύσσονται· καὶ ἂν μὲν αἱ σπουδαὶ ἀκολουθῶσι τὸ μέτρον καὶ τὴν τάξιν ταύτην, ἔχει καλῶς, ἀλλ' ἐὰν ἡ διανοία ἐπιβραδύνεται ὑπερμέτρως παρεχομένων αὐτῇ ἀπαύστως γνώσεων πολυπλοκωτέρων καὶ μᾶλλον ἀφηρημένων ἐκείνων, ὡς δύνανται ἐν ὠρισμένῃ τινὶ ἡλικίᾳ ν' ἀφομοιωθῇ, τὸ παρά φύσιν ἐπιτευχθὲν οὕτω πλεονέκτημα ἀκολουθεῖ ἀφραγκῶς μειονέκτημα τι ἴσον ἢ καὶ μείζον.

Διότι ἡ φύσις εἶνε ἀκριβῆς λογιστής· καὶ ἂν μὲν ἀναγκάζετε αὐτὴν νὰ δαπανήσῃ πλέον παρ' ὅσον δύνανται διὰ τινὰ χρῆσιν, θ' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσορροπίαν ἀφαιρούσα ἀλλαγῶθεν, ἐὰν δὲ ἀφίετε αὐτὴν ἐλευθέρην ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἑαυτῆς πορείαν, φροντίζοντες μόνον νὰ προμηθεύετε εἰς αὐτὴν τὸ ἀκατέργατον ὑλικόν τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ ἀρμοζούσῃ εἰς ἐκαστὴν ἡλικίαν ἀναλογία, θ' ἀπο-

τελέσῃ σὺν τῶ χρόνῳ ἄτομον, οὐτινος ἢ ἀνάπτουσι θὰ εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀρμονικῆ.

Ἀλλ' ἐὰν ἐπιμόνως ἐπιδιώκῃτε ἀνώμαλον αὐξήσιν κατὰ τινὰ διεύθυνσιν, θὰ ὑποχωρήσῃ μὲν μετὰ τινὰ διαμαρτυρίαν, ἀλλ' ἐνῶ θὰ ἐκτελεθῇ τὴν ἐργασίαν ταύτην, θ' ἀμελήσῃ ἄλλην τινὰ σπουδαίαν. Μὴ λησμονώμεν ὅτι αἱ ζωικαὶ δυνάμεις ἐν ἐκαστῇ τῆς ζωῆς περιόδῳ εἶνε περιωρισμένοι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπαρκῶσι συνάμα εἰς πολυπληθεῖς ἐνεργείας. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ χρῆσις αὐτῶν παρὰ τῶ παιδὶ καὶ τῶ νέῳ εἶνε πολλαπλῆ· ἀναπληροῦσαι τὴν διὰ τῆς καθημερινῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐργασίας ἐπιγινομένην εἰς τὸ σῶμα φθορὰν χρησιμοποιοῦνται προσέτι εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου· εἰς τὴν κατανώλωσιν δὲ ταύτην τῶν δυνάμεων πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ ἐκείνην, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ πείφις μεγάλῃς ποσότητος τροφῶν ἀναγκαίης πρὸς ἐκτελέσειν τοσαύτης ἐργασίας. Ὅταν λοιπὸν μετοχευώμεν πλείονα δυνάμιν πρὸς τινὰ διεύθυνσιν, ἀναγκαιῶς ἀποσύρομεν αὐτὴν ἀπὸ τινος ἄλλης. Ὑπὲρ τοῦ ἐκ τῶν προτέρων τούτου συλλογισμοῦ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ πείρα ἐκ τῶν ὑστέρων. Πάντες γινώσκουσι π. χ. ὅτι ἡ πείφις δυσπέπτου φαγητοῦ προξενεῖ καταπόνησιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ἥτις καταπαύει συχνάκις διὰ τοῦ ὕπνου. Πάντες ἐπίσης γινώσκουσιν ὅτι ὑπερβολικὴ σωματικὴ ἐργασία ἐλαττοῖ τὴν δυνάμιν τοῦ πνεύματος, ὅτι πρόωποι καταβολὴ τῶν δυνάμεων ἐνεκα βικίων κινήσεων ἢ μακρᾶς πορείας ἐπιφέρει πνευματικὴν ἀδράνειαν, ὅτι παρὰ τοῖς χωρικοῖς, οἵτινες διέρχονται τὸν βίον ἐν σωματικῇ ἐργασίᾳ, ἡ πνευματικὴ ἐνεργεία εἶνε ἀσθενής· γνωστὸν ὡσαύτως εἶνε ὅτι ἡ αἰφνιδια αὐξήσιν ἢ παρατηρουμένη ἐνίοτε κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀκολουθεῖται ὑπὸ σωματικῆς καὶ πνευματικῆς καταπτώσεως ἐκ τῆς ὑπερμέτρου κατὰ μίαν διεύθυνσιν τῶν δυνάμεων καταναλώσεως προερχομένης. Καὶ τὸ ὅτι βικία τῶν μυῶν ἄσκησις μετὰ τὸ φαγητὸν ἐπιβραδύνει τὴν πείφιν, ὅτι οἱ παιδὲς οἱ ἐνωρίς εἰς κοπιώδεις ἐργασίας ἀσχολούμενοι διακίνοισι βραχεῖς καὶ ἀνανάπτουτοι, δεικνύουσι καὶ ταῦτα ὅτι ἡ κατὰ μίαν διεύθυνσιν ὑπερμέτρως ἐνεργεία συνεπάγει τὴν ἐλάττωσιν ἐνεργείας κατὰ τινὰ ἄλλην. Ὅ ἐν τοῖς ἄκροις δὲ καταφανῆς νόμος ἀληθεύει ἐξ ἴσου καὶ διὰ πᾶσαν περίστασιν· ἡ ἄνισος κατανομή τῶν δυνάμεων ἐπιδοῖ πάντοτε ἐπιβλαβῶς, εἴτε αὕτη γίνεται βικίως καὶ αἰφνιδίως, εἴτε ἡρέμα καὶ συνεχῶς. Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἢ εἰς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν καταναλισκόμεναι δυνάμεις ὑπερβαίνῃ τὸ προσήκον μέτρον, τὸ ποσὸν τῶν ὑπολειπομένων δυνάμεων δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς λοιπὰς χρεῖας, καὶ ἐντεῦθεν παντοῦ βλαβᾶι ἐπέρχονται. Τινες δὲ δύναν-

ται νὰ εἶνε αὐταὶ θὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχείων.

Ἐὰν ἡ ἐγκεφαλικὴ ἐνασχόλησις δὲν ὑπερβαίνῃ κατὰ πολὺ τὸ προσήκον μέτρον, καὶ ἡ ἀντίδρασις θὰ εἶνε μετρία, τοῦ σώματος ἀναπτυσσομένου ἐλλιπέστερον κατὰ τὸ ἀνάστημα ἢ κατὰ τὸν ὄγκον ἢ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ἰστώων, εἴτε καθ' ἐν τούτων ἢ κατὰ πλείονα συνάμα. Ἡ ποσότης τοῦ ἐπι πλεόν εισρέοντος εἰς τὸν ἐγκέφαλον αἵματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐπανορθώσεως τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἰστοῦ, ἥτις ποσότης ἄλλως ἢθελε κυκλοφορῇ εἰς τὰ μέλη καὶ εἰς τὰ σπλάγγνα, ζῆμοι τὴν αὐξήσιν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ἰστώων τοῦ σώματος. Ἀφοῦ λοιπὸν περὶ τῆς φυσιολογικῆς ταύτης ἀντιδράσεως οὐδεμία δύνανται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὑπολείπεται νὰ μάθωμεν, ἂν τὰ πλεονεκτήματα τῆς βεβιασμένης τοῦ πνεύματος καλλιέργειας εἶνε ὑπέρτερα τῶν μειονεκτημάτων αὐτῆς, ἂν τὸ ἐλλίπε ἀνάστημα ἢ ἡ ἐλλειψὶς ἰσχύος καὶ στερεότητος σωματικῆς ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῶν ἐπι πλεόν ἀποκτηθεισῶν γνώσεων.

Ὅταν ἡ πνευματικὴ ἐργασία εἶνε μείζων, καὶ αἱ ἐκ ταύτης προκύπτουσαι βλαβᾶι εἶνε σοβαρώτεροι ἐκτείνόμενοι πλὴν τῆς αὐξήσεως τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. Εἶνε φυσιολογικὸς νόμος παρατηρηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Isidore Saint-Hilaire καὶ ὑπὸ τοῦ Lewes ἀκριβέστερον ἐξετασθεῖς ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ Νάνων καὶ Γιγάντων, ὅτι ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξύ αὐξήσεως καὶ ἀναπτύξεως. Αὐξήσιν λέγοντες ὀφείλομεν νὰ ἐννοώμεν αὐξήσιν ἀναστήματος, ἀνάπτυξιν δὲ τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν. Κατὰ τὸν νόμον τούτον μεγάλη ἐπίδοσις τῆς πρώτης ἐπάγει ἐπιβραδύνσιν τῆς δευτέρας. Ἡ κάμψη καὶ ἡ χρυσαλλίς παρέχουσι κοινὸν παράδειγμα τούτου· ἡ μὲν κάμψη αὐξάνει ταχέως κατ' ὄγκον, ἀλλ' ἡ ὀργανικὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις, καὶ ὅτε ἡ κατ' ὄγκον αὐξήσιν ἐφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον, μόλις παρυσιάζει βελθόν τινὰ τελειότητα· ἡ δὲ χρυσαλλίς δὲν αὐξάνει μὲν κατ' ὄγκον, τοῦναντίον μάλιστα τὸ βᾶρος αὐτῆς ἐλαττοῦται κατὰ τὴν περιόδον ταύτην τοῦ βίου τῆς, ἀλλ' ἡ ὀργανικὴ ἀνάπτυξις ἐκτελεῖται παρ' αὐτῇ μετὰ μεγάλης δραστηριότητος. Ἡ ἐν τῷ παραδείγματι τούτῳ καταφανῆς ἀντίδρασις εἶνε ὀλιγώτερον τοιαύτη εἰς τὰ ἀνώτερα ὄντα, διότι ἡ κατ' ἀμφοτέρως τὰς διευθύνσεις ἐπίδοσις γίνεται παρ' αὐτοῖς ταυτοχρόνως. Ἀλλ' ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ κατίσωμεν αὐτὴν καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τῆς παραβολῆς τῶν δύο φύλων. Αἱ μὲν κόραι ἀναπτύσσονται ταχέως φυσικῶς καὶ ἠθικῶς, ἀλλ' ἡ αὐξήσιν αὐτῶν παύει ἐνωρίς, οἱ δὲ παῖδες ἀναπτύσσονται μὲν μᾶλλον βραδέως κατ' ἀμφοτέρως τὰς διευθύνσεις, ἀλλ' αὐξάνουσι περισσώτερον καὶ

ἐπι μακρότερον χρόνον. Καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖναι εἶνε ἥδη ὄριμοι καὶ ἀπολαύουσι τῆς πλήρους ἐνεργείας τῶν δυνάμεων των, οὔτοι, ὧν αἱ ζωικαὶ δυνάμεις διηυθύνθησαν πρὸς τὴν κατ' ὄγκον αὐξήσιν, διακίνοισιν ἐτι ἀτελεῖς κατὰ τὴν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν, ὡς δηλοῦσι τὰ σκαιὰ αὐτῶν κινήματα καὶ τρόποι. Ἐφαρμόζεται δὲ ὁ νόμος καὶ εἰς ἐκαστον μέρος τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν ὅλον ὀργανισμόν· ἡ ταχέια ὀργανικὴ ἀνάπτυξις μέρους τινὸς αὐτοῦ παρὰ καιρὸν γινομένη συνεπάγει ἀναστολὴν τῆς κατ' ὄγκον αὐτοῦ ἀναπτύξεως, τὸ αὐτὸ δ' ἀναμφιβόλως συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ὁ ἐγκέφαλος, ὅστις κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶνε σχετικῶς ὀγκώδης, ἀλλ' ἀτελής κατὰ τὴν ὀργάνωσιν, ἀναγκαζόμενος νὰ ἐκτελέσῃ μεθ' ὑπερμέτρου δραστηριότητος τὰς λειτουργίας αὐτοῦ θ' ἀναπτυχθῇ ὀργανικῶς ἐνωρίτερον, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προώρου ταύτης ἀναπτύξεως θὰ εἶνε ὅτι δὲν θὰ ἐνηθῆ βραδυτέρον οὔτε τὰς διαστάσεις νὰ λάβῃ οὔτε τὴν δυνάμιν, ὡς ἄλλως ἢθελε λάβῃ. Καὶ εἶνε αὕτη μίαν τῶν αἰτιῶν, ἴσως ἡ κυριωτάτη, δι' ἣν συχνάκις παιδὲς καὶ νέοι ἐπι τινὰ χρόνον οὐδένα ἔχοντες ἐφάμιλλον σταματώσιν αἴφνης ἀποδεικνύοντες φροῦδας τὰς μεγάλας ἐλπίδας, ὡς περὶ αὐτῶν εἶχον συλλαβῇ οἱ γονεῖς.

Ἐτι δὲ ὀλεθριώτερα ἴσως εἶνε τὰ ἐπι τῆς καθόλου ὑγείας ἀποτελέσματα τῆς ὑπερβολικῆς πνευματικῆς καλλιέργειας, ὑποσκαπτομένου ὄλου τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ νοσηρᾶς τινος συναίσθηματικῆς καταστάσεως ἐπακολουθούσης.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ. ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΗ ΣΧΟΛΗ

Ἐν τῇ προηγουμένη μου ἐπιστολῇ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀναφάνεισ ἐν Βυζαντίῳ ἀναγέννησις τῆς γραφικῆς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναπτυχθῇ ἐτι μᾶλλον, διότι τὸ περιβάλλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο πρὸς τοῖς ἰατηροῖς. Ἐν Ἰταλίᾳ ὅμως συνέθη πᾶν τοῦναντίον. Καθ' ὃν χρόνον ἐνεφανίζετο ὁ Σιμαβούης καὶ μετ' αὐτόν ὁ Γιωττος, τὸ εἶδος ἦτο καταλλήλως παρεσκευασμένον, ὅπως ὁ βίφθεις ἐπ' αὐτοῦ σπόρος καρποφορήσῃ ἐπιτυχῶς. Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἤρξατο τότε νὰ ὑποψώσῃ, ἀφοῦ αἱ διάφοροι κοινότητες ἔχον ἀποσεισὴ τὴν δουλείαν τοῦ φεουδαλισμοῦ, οἱ ἡγεμόνες δὲ καὶ αἱ δημοκρατικαὶ πολιτεῖαι τῆς χώρας ἐκείνης ἠμιλλῶντο τίς νὰ ὑπερβῆ τὸν ἄλλον ἐν τῷ εὐγενεῖ ἐκείνῳ ἀγωνί, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ κοινὸν συμμετείχεον ἐνθουσι εἰς αὐτόν. Ἰδίως ἐν Φλωρεντίᾳ, τῇ τᾷ

μάλιστα δημοκρατική εκείνη πολιτεία, εἰ καὶ αἱ στάσεις ἦσαν συνεχεῖς, καὶ οἱ διαπληκτισμοὶ μεταξύ Γουέλφων καὶ Γιβελλίνων κατέληγον συνήθως εἰς ἐξοστρακισμοὺς καὶ ἀπηνεῖς θανατικές ποινάς, οὐδὲν ἦττον ὁ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας ἔβρω οὐδόλως ἐμειούτο· ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας διάσημος Μακιαβέλλης παρατηρεῖ ὅτι «εἰ καὶ ἐκ τῶν διαίρεσεων ἐκείνων ἐγένοντο τοσοῦτοι φάνοι πολιτῶν καὶ τοσοῦτοι ἐξολοθρευτοὶ οἰκογενειῶν, ὅσοι δὲν ἐγένοντο ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ πολιτείᾳ, μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ πόλις ἡμῶν ἐδεικνύετο πάντοτε ἐπὶ πλεῖον αὐξομένη. Τοσαύτη δὲ ὑπῆρχεν ἡ ἀρετὴ, λέγει ὁ αὐτός, τῶν πολιτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τοσαύτη ἡ δύναμις τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ καταστήσωσιν ἑαυτούς καὶ τὴν πόλιν τῶν ἰσχυρὰν καὶ μεγάλην, ὥστε ὅσοι ἐμὸν ἀνεπηρέαστοι καὶ ἐλευθεροὶ τῶν κακῶν ἐκείνων, ἠδυνήθησαν διὰ τῆς ἀρετῆς τῶν νὰ τὴν ὑψώσωσι πλείοτερον, ἢ ὅσον τὰ κακὰ ἐκεῖνα ἠδυνήθησαν νὰ τὴν καταβιάσασιν». Εἶνε καὶ τοῦτο μίᾳ ἀπόδειξις ὅτι αἱ ἐν ἐλευθερίᾳ πολιτείας γινόμεναι διαπάλαι τῶν διαφόρων πατριῶν διαγείρουσι τὴν ἀμιλλαν ἐν τῇ τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς τέχναις, καὶ ἐὰν ὑπάρχη ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἔβρω τῆς δόξης, συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν πλείοτερον, ἢ ὅσον, ἐνθα ἐξέλιπεν ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ζωὴ, δύναται νὰ συντελέσῃ ἡ προστασία καὶ ἡ εὐμένεια ἀπολύτου δεσπότου. Αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα ἠκμασαν ἐν Ἀθήναις ἰδίως ἐν μέσῳ τῆς ἀνάως ταρασσομένης δημοκρατίας ἐκείνης, ἐνῶ οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ σπουδαῖον ἢ ἐν πολιτικῇ γαλήνῃ χορηγηθεῖσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προστασία τῶν Πτολεμαίων.

Ἄλλως τε ἀπασαι αἱ πρωτεύουσαι τῆς Ἰταλίας πόλεις διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν συνεκόμεζον πλούτη ἀφθονα. Ἡ Πίσα, ἡ Γενοῦη καὶ ἡ Ἐνετία εἶχον πλείστους ἐμπορικους στόλους, δι' ὧν συνεκοινώνουν ἀδιαλείπτως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐξεμεταλλεύοντο τοὺς θησαυροὺς τῆς, τῆς δὲ Φλωρεντίας τὰ μετὰξιν καὶ μάλλινα ὑφάσματα, πωλούμενα ἀπανταχοῦ, ἐδημιούργουν τὴν εὐημερίαν τῶν κατρίχων καὶ συνετέλουν εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ καθωράσιν τῆς ἀνεγειρομένης ἐκείνης πόλεως. Πλὴν τούτων καὶ ἡ ποίησις τὰ μάλιστα ἤρχετο συγχρόνως ἀρωγὸς τῆς τέχνης. Αἱ ὑψηλαὶ σκηναὶ, αἱ διαγραφόμεναι ἐν τῇ νευρώδει ποίησει τοῦ ποιητοῦ Δάντου, ἦσαν ἰσχυρὸν δέλεαρ ὅπως δελεάζωσι τοὺς καλλιτέχνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐξείρωσιν ἐν αὐτοῖς ἕμειον ἐνθουσιασμῶν πρὸς ἀναπάστασιν διὰ τῆς γραφίδος ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐγειρομένων ἐκκλησιῶν ὧν ὁ ποιητὴς παρέστησε διὰ τῶν ἐνδεκασυλλάθων στίχων του ἐν τῇ *Θείᾳ Κατωφίᾳ*. Τὰ πάντα ἄρα ἦσαν ἐπιτηδείως

παρασκευασμένα ὅπως ἐμφανιζόμενος ὁ Γιώττος ποιήσῃ τὸ μέγα ἐκεῖνο ἐν τῇ τέχνῃ ἄλμα, δι' οὗ ἀφῆκεν ὀπίσω αὐτοῦ πάντας τοὺς προκατόχους του. Ἀπὸ τοῦ Γιώττου τούτου ἀρχεται ἡ περιβόητος Σχολὴ τῆς Φλωρεντίας, ἧς οἱ μέγιστοι ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν μετὰ ταῦτα δύο ἀληθῶς μεγάλοι καλλιτέχναι, ὁ γνωστός Λεονάρδος de Vinci καὶ ὁ ἐπίσης γνωστός Μιχαηλάγγελος.

Ὁ ἀνακκινιστὴς τῆς γραφικῆς τέχνης Γιώττος, ὁ γράψας πλείστας σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, δὲν ἦτο, ὡς λέγουσιν, ἐκ τῶν σφόδρα εὐλαβῶν, διότι ἐνίοτε ἐχλεύαζε μάλιστα τὸν γάμον τοῦ Ἁγίου μετὰ τῆς *χήρας τοῦ Χριστοῦ Πτωχείας*, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμιλίαν του ἤρτυε συνεχῶς δι' εὐφυολογιῶν μετεχουσῶν πολὺ τῆς ἀριστοφανείου ἀκρατολογίας, αἰσχρὸς δὲ ὡν κατὰ τὴν μορφὴν δὲν εἰδίσαζε νὰ χλευάζῃ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τοῦτο. Διηγούνται ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτος, ὅστις ἐφοίτα συνήθως εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Γιώττου ὅπως βλέπῃ αὐτὸν ἐργαζόμενον, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἡμέραν τινα νὰ τῷ ζωγραφίσῃ τὸ βασιλείον του. Τοιαύτη ἀλλοκοτος πρότασις τοῦ βασιλέως ἐκεῖνου θὰ ἐνέβαλεν εἰς ἀπορίαν πάντα ἄλλον, ἀλλ' ὁ εὐφυὴς Γιώττος, οὐδόλως διστασας, ἤρπασε πάραυτα εὐθύμως τὴν γραφίδα του καὶ ἐσχεδίασεν ἐπὶ χάρτου σεσαγμένον ὄνον ἔχοντα παρὰ τοὺς πόδας του ἕτερον καινουργῆς σάγμα, τὸ ὑποῖον ὁ ὄνος ὡσπραινέτο μετὰ μεγίστης ἐπιθυμίας καὶ ἀπολαύσεως. Προσέτι ἐπὶ τοῦ καινουργοῦ τούτου σάγματος ἐκείνο τὰ γνωστά βασιλικά σύμβολα, τὸ στέμμα καὶ τὸ σκῆπτρον. Ὁ βασιλεὺς, μὴ ἐνοῶν τίποτε ἐξ ὧν ἐβλεπεν, ἠρώτα τὸν Γιώττον, ὑποὶν σχέσιν εἶχε τὸ σχέδιον ἐκεῖνο μετὰ τὸ βασιλείον του. «Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ Γιώττος, ὁ ὄνος οὗτος ὁ φέρων ἐπ' αὐτοῦ σάγμα, εἶνε τὸ βασιλείον σου εἴτε ὁ λαὸς σου, τὸ δὲ ἕτερον σάγμα μετὰ τῶν βασιλικῶν συμβόλων, ὁ ὡσπραινέται ὁ ὄνος, δηλοῖ ὅτι ὁ λαὸς σου ἐπιθυμεῖ διακαῶς νέν αἰετοὶ κύριον».

Ἦπάρχει παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Τοσκάνης παροιμία τις, ἣν ἐφαρμοζοῦσιν οὗτοι ἐπὶ βλακωδῶν καὶ ἀνοήτων, λέγοντες «Tu sei tondo come l'O di Giotto». (Εἶσαι στρογγυλὸς ὡς ὁ τῷ μαῦρος) ὡς τὸ Ὁ τοῦ Γιώττου). Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ ἐγενήθη ἡ παροιμία αὕτη. Λέγουσιν ὅτι ἐργαζόμενον ποτὲ τοῦ Γιώττου εἰς τὰς γραφὰς τοῦ Campo Santo τῆς Πίσης, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ Πάπας Βενέδικτος Θ' ἓνα τῶν αὐλικῶν του ὅπως λάβῃ παρ' αὐτοῦ δείγμα τι τῆς τέχνης του καὶ οὕτω δυνήθῃ νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον ἦσαν ἀληθῆ τὰ περὶ τῆς θαυμασίας ἱκανότητός του διαφημιζόμενα. Ὁ Γιώττος θέλων καὶ ἡδὴ νὰ ἀστείουθῇ, ἀκούσας τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ποντίφικου, ἔλαβε τεμάχιον χάρτου καὶ στηρίζας τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του διέγραψεν ἀκριβῆ

ὡς διὰ διαθήτου κύκλον καὶ τοῦτον παρέδωκεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Πάπα. Ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος ἐνόμισεν ὅτι ἐνεπαίζετο ὑπὸ τοῦ ζωγράφου καὶ ἐπέμενεν ἀρνούμενος νὰ δεχθῆ τὸ γελοῖον ἐκεῖνο δεῖγμα τῆς δῆθεν ἱκανότητος τοῦ ζωγράφου. Ἀλλ' ὁ Γιώττος ἐνεθάρρυνεν αὐτόν, λέγων ὅτι τοῦτο ἦτο ἱκανὸν νὰ πείσῃ τὸν Πάπαν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ γραψάντος οὕτως ἀκριβῆ κύκλον. Προσθέτουσιν ὅτι ὁ Πάπας ἐπέισθη, ἄμα ἰδὼν τὸν κύκλον ἐκεῖνον, περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ Γιώττου, εἰς δὲ ἀνέβησε νὰ ζωγραφίσῃ πέντε σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἀπασαν τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, πλείστας εἰκόνας τῆς Παρθένου, καὶ μέγα μέρος τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἱεροκηρῶν ἀδελφῶν.

Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει παραπλήσιον τι γινόμενον ἄλλοτε μεταξύ δύο διασήμων ἐν τῇ ἀρχαιότητι ζωγράφων, οἵτινες διημιλλήθησαν τυχαίως τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἕτερον κατὰ τὴν λεπτότητα καὶ εὐθύτητα τῶν γραμμῶν. Λέγεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀπελλῆς εἶχεν ἐπισκεφθῆ ποτε τὸν ἐν Ρόδῳ ἐργαζόμενον Πρωτογένην, μὴ εὐρὼν δὲ αὐτὸν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, ἔλαβε μίαν τῶν γραφίδων του καὶ διὰ χρώματος ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ που εἰς ἐργασίαν εἰομένου πίνακος ἀκρῶς λεπτοτάτην γραμμὴν. Ὁ Πρωτογένης ἐπανελθὼν καὶ παρατηρήσας τὴν γραμμὴν ἐκείνην, ἐμάντευσεν ὅτι ὁ μέγας Ἀπελλῆς ἐπεσκεψθῆ αὐτόν καὶ ἀφῆκε τὸ δεῖγμα ἐκεῖνο ὡς σημεῖον τῆς ἐπισκέψεώς του. Τότε καὶ ὁ Πρωτογένης ἔγραψε δευτέραν γραμμὴν παρὰ τὴν γραμμὴν τοῦ Ἀπελλοῦ. Τὸ πρᾶγμα, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, δὲν ἐμεινε μέχρι τούτου, διότι καὶ πάλιν ὁ Ἀπελλῆς ἐπανελθὼν ἔγραψε λεπτοτάτην ἕτεραν γραμμὴν διαιρούσαν κατὰ μῆκος τὰς δύο πρώτας, μεθ' ἧς συναντήθητες ἐπὶ τέλος οἱ δύο καλλιτέχναι ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους, ὁμολογούντος καὶ ἀνακηρῦττουτος τοῦ Πρωτογένους τὸν Ἀπελλῆ ἀνώτερον του.

Δυσκολεύεται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς ταιαύτην μικρολόγον ἀμιλλαν ἐπεδόθησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι μεγάλοι καλλιτέχναι καὶ θαυμάζει πλείοτερον ἴσως μανθάνων ὅτι τοσαύτην ἀπέδιδεν εἰς τοῦτο ἀξίαν ἀπασα ἡ ἀρχαιότης. Ἀλλ' ὁ Πλίνιος προσθέτει ὅτι ὁ πίναξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὁ παράδοξος ἐκεῖνος διαγωνισμὸς, ἐτηρεῖτο ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Καισάρων, ὅπου, λέγει, μετέβαινε νὰ βλέπῃ αὐτόν καὶ δὲν ἐχώρταινε νὰ τὸν θαυμάζῃ, εἰ καὶ αἱ γραμμαὶ αὗται τοσοῦτον εἶχον ἐξαιλεψθῆ, ὥστε ὁ πίναξ ἐφαινότο ὡς νὰ ἦτο ἄγραφος ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν ἐκεῖ πινάκων ἄλλων μεγάλων ζωγράφων. Δὲν ὑπάρχει ἄρα οὐδεμιᾶ ἀμφισβόλια περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος. Κατὰ τὸν αὐτὸν Πλίνιον ὁ πίναξ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶχεν ἀποτεφρωθῆ κατὰ τὴν τελευταίαν πυρκαϊάν τοῦ παλατίου ἐκεῖνου τῶν Καισάρων.

Ὁ Γιώττος ἐταξίδευσεν ἐπὶ πλείστον, περιῆλθε πολλὰς τῆς Ἰταλίας πόλεις, πανταχοῦ δὲ ὁπόθεν διέβαινε ἀφινεν ἔργα του διαδίδοντα τὴν φήμην του. Πλὴν τῶν τοιχογραφιῶν δι' ὧν ἐπλήρωσεν ἀπασαν σχεδὸν τὴν Ἰταλίαν, ἐξέτέλεσε καὶ διαφορα μουσειώματα, ἐξ ὧν τὸ μάλλον περίβλεπτον εἶνε τὸ ἐν Ρώμῃ, τὸ παριστάνον τὸν ἅγιον Πέτρον περιπατοῦντα ἐπὶ τῶν ὑδάτων, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα La Navicella (τὸ πλοίαριον). Τὸ μουσεῖωμα ἐκεῖνο εἶχεν ὑποστῆ πλείστην φθοράν, διὸ ἐδέησε πολλάκις νὰ ἐπισκευασθῆ, κατὰ δὲ τὰς γενομένας ἐπισκευὰς προσετέθησαν καὶ τινες μορφαὶ μὴ εὔσαι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Γιώττου.

Περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Γιώττου ὁ Βαζάρης λέγει τὰ ἐπόμενα· «Ὁ Γιώττος εἰργάσθη τὸ μουσεῖωμα τῆς Navicella, τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἄνω τῶν τριῶν θυρῶν τῆς στοᾶς τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἔργον θαυμάσιον καὶ δικαίως ἐκτιμώμενον ὑπὸ πάντων τῶν ἔραστῶν τῆς τέχνης. Πλὴν τῆς ὀρθότητος τοῦ διαγράμματος θαυμάζει τις τὸ σχῆμα τῶν κατὰ τῆς θυέλλης παλαιόντων ἀποστόλων. Ὁ ἄνεμος κολλᾷ τὸ ἰστίον μετ' ἀπιστεύτου ἀληθείας. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λεπτοτέρα γραφὴ δυσκόλως θὰ ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παίζουσαν τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιᾶς ἀρμονίαν, ὡς ἐπέτυχε τοῦτο ὁ Γιώττος διὰ τεμαχίων ἀπλῆς ὑάλου. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐπὶ βράχου ἰσταμένου ἀλιείως διακρίνεται ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ συλλαβῆ ἐπὶ τέλος κανὲν ὄψαριον.» Κατὰ τινὰ ἕτερον συγγραφεῖα τὸ μουσεῖωμα τῆς Navicella ἐστοίχισε δύο χιλιάδας καὶ διακόσια φλωρία.

Μεταξὺ τῶν ἐγερθέντων μνημείων κατὰ τὸν ἰταλικὸν μέσον αἰῶνα, δὲν εἶνε ἴσως κανὲν οὕτω διαβόητον ὡς τὸ μέγα Κοιμητήριον τῆς Πίσης, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Campo Santo. Τὸ κτίριον τοῦτο, οὗ ἀρχιτέκτων ἐχρημάτισεν ὁ Ἰωάννης Πισάτης, παρουσιάζει ἐπίμηκες ὀρθόγωνιον παραλληλόγραμμον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἐν τῷ μέσῳ χώρος κυκλοῦται ὑπὸ στοῶν ὑποστέγων στηριζομένων ἐπὶ ἐξήκοντα δύο ἀψίδων. Ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τοῦ Κοιμητηρίου χώρῳ εἰσὶ τεταχμμένοι οἱ ἐπίσημοι τῆς Πίσης ἄνδρες, ἐπὶ δὲ τῶν τοίχων αὐτοῦ ὑπάρχουσι διάφοροι γραφαὶ τοῦ ἡμετέρου Γιώττου, ὧν αἱ ὑποθέσεις ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωβ. Πλὴν τοῦ Γιώττου ἔγραψαν θείας σελίδας ἐπὶ τῶν τοίχων ἐκείνων ὁ Βουφάμαλκος, ὁ Σίμων Μέμμις, ὁ Ὁρκάνης καὶ μετ' αὐτούς ὁ Gozzoli, ἀπαντες οὗτοι μαθηταὶ ἢ μιμηταὶ γινόμενοι τοῦ Γιώττου. Ἀλλὰ περὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐν ἐπομένῃ μου ἐπιστολῇ. Οὕτω τὸ Κοιμητήριον ἐκεῖνο τῆς Πίσης εἶνε αὐτόχρημα μουσεῖον περιέχον τὰ διασημότερα ἔργα τῆς πρώτης ἐκείνης ἡλικίας τῆς τέχνης.

Πλὴν τῶν ἄλλων νεωτερισμῶν οὖς ἐπέφερον εἰς τὴν τέχνην ὁ Γιώττος, ἐπανερέρον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν προσωπογραφίαν, ἦτις εἶχε πρὸ

πολλού λησμονηθῆ, γράψας τὴν εἰκόνα τοῦ φίλου του Δάντου ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ Δημομαρχείου τῆς Φλωρεντίας, νῦν Museo Nazionale. Αἱ τοιχογραφίαι αὐταὶ εἶχον καλυφθῆ δι' ἐπιχρίσματος καὶ εἶχον οἰκτρῶς κολωθῆ, ἐπανήλθον δὲ εἰς τὸ φῶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, τὰ δὲ ἀνακαλυφθέντα λειψανα ἔχουσιν ἀνέκφραστον γοητεיאύ. Ἀνωθεν τῆς εἰσόδου ἐζωγράφησεν ὁ Γιώττος τὴν κόλασιν καὶ ἐν αὐτῇ τὴν τριχῶδη καὶ γελοῖαν τοῦ Σατανᾶ μορφήν. Εἰς ἕτερον τοῖχον παρέστησεν τὸν μακάριον ἐν τῷ παραδείσῳ βίον, ἔνθα εἰσήγαγε πολλοὺς τῶν διασήμων συγχρόνων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνεται καὶ ὁ Δάντης, νέος καὶ σοβρός ὑπὸ τὰς πτυχᾶς τῆς κουκούλας του. Οὗτος παρίσταται κρατῶν βιβλίον διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ κλάδον ροδιᾶς μετ' ἀνθέων διὰ τῆς δεξιᾶς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Γιώττος εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς μουσειώσεις καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὅτε διηθύνε τὰς ἐργασίας τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Φλωρεντίας, ὁ ὁποῖος ναὸς κατὰ τὸ ἐκδοθὲν διάταγμα τῆς Δημοκρατίας ἐκείνης ἔδει νὰ ἔχη τοσοῦτο μεγαλεῖον, ὥστε ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπινοήσωσιν οὔτε μεγαλιότερον οὔτε ὠραιότερον. Τοσαύτη ἦτο ἡ μέριμνα καὶ ἡ σπουδὴ τῆς Δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς Φλωρεντίας πρὸς τὴν τελειαν καὶ μεγαλοπρεπῆ καθωράισιν τῆς πόλεως! Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ καθεδρικοῦ ἐκείνου ναοῦ ἤρξατο τῷ 1296, ὁ δὲ Γιώττος διηθύνε τὰς ἐργασίας τῷ 1334. Τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1336 διεδέχθησεν ὁ Θαδαῖος Γάδδης, ὁ Ἀνδρέας Ὁρκάνης καὶ τελευταῖος ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ θόλου Βρουνελλέδης. Τὸ παρά τὸ πλευρὸν τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης ὑψούμενον ὠραιῶν κωδωνοστάσιον εἶνε ἔργον τοῦ Γιώττου, ὅστις ἐτάφη ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ, οὐ ὑπέρηξεν ὁ ἀρχιτέκτων. Ἀφῆκε δὲ πλείστους μαθητάς εἴτε μιμητάς, οἵτινες παρέλαβον τὰς συνθέσεις του ὡς ἀξία ὑποδείγματα καὶ ἐπὶ ἕνα ὀλόκληρον αἰῶνα διετήρησαν ἐν Τοσκάνῃ τὰς παραδόσεις τῆς Τέχνης.

Μετά τινα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἔστησαν εἰς μνήμην του προτομὴν ἐκ μαρμάρου ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐκκλησίᾳ, γράψαντες ἐπὶ τῆς βάσεως λατινικοὺς στίχους, οὓς ἐποίησεν ὁ τότε διασημὸς φιλόλογος καὶ ποιητὴς Ἄγγελος Πολιτιανός. Τοὺς στίχους τοὺτους μεταφράσας ἄλλοτε ἐμμέτρως, καταχωρίζω ἐνταῦθα, διότι ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅποιον ὑπόληψιν εἶχον οἱ τότε ἄνθρωποι πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Γιώττου:

«Εκείνος εἶμαι! δι' ἐμοῦ, ὦ φίλε, ἀνεστήθη
ἢ πρὶν θανοῦσα γραφικῆ.

Εὐκίνητος καὶ στερεὰ ἐπίσης ἐποιήθη
ἢ χεὶρ μου ἢ μαγευτικῆ.

«Ὅπου δὲν ἔφθασα ἐκεῖ, οὐδ' ἄλλος θέλει φθάσῃ,
κί' ἐν γείνη μέγας καὶ πολὺς.

Εἰς τοῦτο πλὴν τὴν τέχνην μου μηδεὶς καταδικάσῃ,
ἢ φύσις εἶνε ἀτελής.

Τὸν πύργον τοῦτον θεωρεῖς, ἄφ' οὗ βαρὺ τὸ μέλος
ἔχχυνει κώδων ἱερῶς;

Ἐγὼ αὐτὸν ἀνύψωσα. Ὁ Γιώττος εἶμαι τέλος
τοῦ Γιώττου εἶμαι ἢ σορός.

Τίς ἢ ἀνάγκη τῶν λοιπῶν;

Μυρίων δὲν ἦν ἄξιον τὸ ὄνομα ἐπῶν;

Κέρκυρα Ἰούλιος 1900.

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΒΗΜΑ

Πέρπει τὸ χιόνι ἡσυχα ἡσυχα καὶ ἀπαλά,
σὺν νὰ σκορπίζη χεῖρι ἄορατο, ἄσπρου τριανταφύλλου μαδημένα πέταλα.

Μοιάζουν ἢ γλάστρες τοῦ βασιλικοῦ, ποῦ στολίζουν τὰ παράθυρα τῆς Γεωργίτσας, σαρκίκα ἄσπρα καὶ κάθε δένδρο στολισθήκε μὲ κάτασπρο σενδόνι.

Τρέχουν τὰ σκυλιὰ τοῦ ὁρόμου καὶ σέρνουνται στὸ χιόνι ἐπάνω, σὺν νὰ ἐορτάζουν τὴν ἀσπροντυμένη φύσι.

Τὰ παιδιὰ τῆς γειτονίας—ἄμα σχολάσανε— ἔκαμν μιὰ μεγάλη ἀρκούδα ἀπὸ χιόνι. Ὁ Χαρῆς τῆς ἔδωκε σχῆμα τόσω τέλειο, ποῦ θαρρεῖς πῶς εἶνε μαρμαρένια καὶ βγαλμένη ἀπὸ χεῖρια μεγάλου τεχνίτου.

Ὁ Χαρῆς, εἶναι ὁ γυιὸς ἐνὸς Τηνιακοῦ μαρμαρᾶ, ποῦ στήν τέχνην θὰ περάσῃ τὸν πατέρα του.

Καὶ ἀνοιχτόκαρδος παιδί ὁ Χαρῆς· ὄλοι ἐδῶ στὰ Μνηματάκια, στή γειτονιὰ τῶν Τηνιακῶν, τὸν ἄγαποῦν.

Ἡ Γεωργίτσα μὲ τὸ λυωμένο πρόσωπο—τὸ ἔλυσε ἢ ὀρφάνια καὶ ἢ φτώχεια—σκούπιζει τὸ θαμπὸ παράθυρο καὶ βλέπει τὴν ἀρκούδα καὶ ἀκούει τὰ γέλια τῶν παιδιῶν.

Πῶς βήχει ἡ Γεωργίτσα!! Ξεριζώνεται θαρρεῖς τὸ στῆθός της.

Ἡ γαγια τῆς εἶναι κουφή, δὲν ἀκούει τὸν βῆχα· μὰ βλέπει μὲ τὰ μάτια της τὰ γεροντικά, ποῦ εἶδαν τόσα δυστυχήματα, ἄχ βλέπει τὸ μαρμαμμένο τῆς Γεωργίτσας πρόσωπο, καὶ πνίγει μὲ κόπο τοὺς ἀναστεναγμοὺς της καὶ καταπίνει τὰ πικρά, τὰ φαρμακευμένα της δάκρυα.

Ἡ Γεωργίτσα γελά· πόσαις ἡμέραις εἶχε νὰ γελάσῃ τὸ χλωμὸ καὶ ἀγιοκερένιο προσωπάκι της!!

Ὁ Χαρῆς ἔκαμε καὶ ἕνα ἀρκουδιάρη ποῦ μοιάζει τὸν κανδηλανάπτῃ τῆς ἐκκλησίας.

Ἄχ, γελά ἡ Γεωργίτσα.

—Ἐλα, ἔλα, γαγια, νὰ ἴδῃς· τί κατὰφερε τὸ κακόπαιδο. Ἰδιο τὸν Μαθητὸ ἔκαμε ἀπὸ χιόνι. Γαγια τοῦ χρόνου ποῦ θὰ εἶμαι καλὰ θὰ πάγω καὶ ἐγὼ στὸ Ταξεῖμι, ποῦ παίζουν ἢ ἀρχον-

τοπούλαις σφαῖρα, ἀπὸ χιόνι, νὰ παίζω καὶ ἐγώ... ἂ... ὄχι... νὰ τῆς καμαρῶσω.

—Ναί, παιδί μου.

—Γαγια, γὰ ἴδῃς, περὶ ἕνα καταΐφι ροδοκόκκινο. Μοῦ φαίνεται πῶς ἢ μυρωδιὰ ἤλθεν ὡς ἐπάνω, τί ὠραῖα μυρίζει.

Σιμῶνει ἢ γαγια, μὰ τὸ χεῖρι τῆς Γεωργίτσας, ποῦ δείχτει τὸν ἀρκουδιάρη, κρατεῖ τὸ αἵματοβαμμένο κανδηλάκι της καὶ ἢ γαγια ἐκεῖνο μόνον βλέπει καὶ ξεσπᾶνει σὲ γέλιο γὰ νὰ κρῖψη τὰ δάκρυά της.

—Γαγια, κρυώνω.

Ἄρχισαν νὰ κτυποῦν τὰ δόντια τῆς Γεωργίτσας καὶ μελάνιασαν νὰ ἄσπρα χεῖλη της.

Ἡ γαγια ἔδωσε πειὸ σφικτὰ τῆς ἀκρίας τοῦ φακιολοῦ της, θαρροῦσε πῶς μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορούσε νὰ συμμαζέψῃ τὰ λογικά της ποῦ σάλευαν.

—Ἄχ, γαγια.

—Τί ἔπαθες κόρη μου;

—Ἄχ, ἄχ, τὸ ἀμάξι τῆς ἀρχοντοπούλας ἐχάλασε τὴν ἀρκούδα, παγεῖ καὶ ὁ ἀρκουδιάρης. Γιατί νὰ τὴ χαλάσῃ τὴν ἀρκούδα;

Ἡ Γεωργίτσα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ κρύο κτυποῦσαν τὰ δόντια της, ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ βήχῃ.

Ἡ γαγια ἐκτύπησε μὲ τὸ δάκτυλο τὸ γαλι τοῦ παραθύρου.

Ὁ γυιὸς τοῦ μαρμαρᾶ ἐρριπτε σφαίρικα ἀπὸ χιόνι στὸν ἀμαξᾶ τῆς ἀρχοντοπούλας καὶ μὲ μιὰ ἀπ' ὄλαις ἐρριψε τὸ ὑψηλὸ καπέλλο τοῦ ἀμαξᾶ.

Ἄρχισαν τὰ γέλια καὶ τὰ χειροκροτήματα· μ' ἐκεῖνα τὰ ξεφωνητά, ποῦ ν' ἀκουσθῇ τοῦ γυαλιοῦ τὸ κτύπημα.

Ἡ γαγια σκέπασε τῆς πλάταις της μὲ τὸ ξεθωριασμένο σάλι καὶ κατέθηκε.

Ἐφῶναξε τὸ Χαρῆ.

—Παιδάκι μου, ξέρεῖς ἢ Γεωργίτσα εἶναι ἄρρωστη καὶ τὰ μαρμαμμένα χεῖλη της γέλασαν μὲ τὴν ἀρκούδα καὶ τὸν ἀρκουδιάρη. Σὲ παρακαλῶ, ἔτσι νὰ ἴδῃς καλὴ προκοπή, κάμε τὴν ἄλλη μιὰ φορὰ.

—Εἶμαι παγωμένος γαγια, μὰ ἀφοῦ ἢ Γεωργίτσα τὸ θέλει, θὰ μαζέψω τὰ ἄλλα παιδιὰ καὶ θὰ τὴν ξανακάμουμε. Θὰ ἴδῃς σὲ λίγο ἕνα ὀλοζώντανο ἀρκουδιάρη.

Ἐφυγεν ἢ γαγια καὶ τὸ εἶπε στή Γεωργίτσα.

Ἐξῶ ἢ ἀρκούδα προώδεσε καὶ τὸ κερένιο προσωπάκι τῆς Ἀνθούλας ἀκολουθοῦσε τὴν ἐργασία μὲ χαμόγελο.

Ἡ γαγια κατέθηκε, ἀγκάλιασε τὸ γυιὸ τοῦ μαρμαρᾶ καὶ εἶπε μὲ φωνὴ πνιγμένη·

—Ἐχε τὴν εὐχὴ μου, παιδάκι μου.

Ὁ Χαρῆς, ἕνα παιδί 12 χρονῶν, ἔδρακρσε

καὶ γὰ νὰ μὴν τὸν περιπαίζουν τᾶλλα τὰ παιδιὰ, εἶπε πῶς ἔδρακρσε ἀπ' τὸ κρύο.

Ἡ ἀρκούδα τελείωσε καὶ ὁ ἀρκουδιάρης τόσω ὁμοιάζε μὲ τὸν κανδηλανάπτῃ, ποῦ ἕνας Τηνιακὸς μαρμαρᾶς σταμάτησε, εἶδε γὰ πολλὴ ὠρα καὶ ἔφυγε συλλογισμένος, ἀφοῦ ἔμαθε ποίος τὰ ἔκαμε καὶ τὰ δυό.

Ἀμα τελείωσε ἢ ἀρκούδα, ὁ Χαρῆς τρέχει στή μητέρα του. Ἐώρταζε ὁ πατέρας του ὁ μαστρο-Χαράλαμπος, ὁ ἐπιτήδειος μαρμαρᾶς.

Ἡ μητέρα τοῦ Χαρῆ ἦταν πολιτίσσα, καλὴ καὶ ἀξία νοικοκυρά. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Χαρῆ ἔδινε τὸ γλυκὸ καὶ ὑστερα τὸν καρέ· ἄλλοι φίλοι ἀνέβαιναν καὶ ἄλλοι κατέβαιναν.

Τὸ σπίτι ξύλινο, κακοκτισμένο, ποῦ ἄφινε ἀπὸ τάρη ξύλα του νὰ παρνοδιαβαίνῃ ὁ βορρῆς ἀπὸ κερμιά φορὰ· μὰ παστρικό, καὶ ἐκεῖνη ἢ στραφτερὴ πάστρα ἀλήθευε τὴν παροιμία «ἢ πάστρα εἶναι μισὴ ἀρχοντιά».

Ὁ Τηνιακὸς, ποῦ εἶδε τὴν ἀρκούδα, ἔλεγε·
—Μάστρο Χαράλαμπε, τὸ παιδί σου δὲν θὰ γείνη τεχνίτης σὺν ἐμᾶς, θὰ γείνη μεγάλος καλλιτέχνης. Ἐγὼ δουλεύω στὸ μνήμα ἐνός ἀρχοντα καὶ θὰ μιλήσω τῆς ἀρχόντισσας, ἐν ἦνε μὲ τὸ θέλημά σου. Αἱ, σὲς πολιτικάκι, τί σὰς λέγει ἢ Τηνος; αἱ; ξέρεῖ νὰ δουλεύῃ μάρμαρα καὶ νὰ ζωγραφίζῃ ὁ Τηνιακός, αἱ;

Ὁ Χαρῆς, χωρὶς νὰ ξέρη τίποτε ἀπ' αὐτά, πλησιάζει τὴ μητέρα του.

—Τί θέλεις, παιδάκι μου;

—Τί νὰ θέλω· νὰ ἢ Γεωργίτσα εἶνε πολὺ ἄρρωστη. Ἄχ, θυμούμαι πῶς πέσει μοῦ ἔστειλε τὰ ἀποκρηάτικα· μὲ τὰ χερᾶκια της τὰ εἶχε βαμμένα.

—Ὁ Θεὸς νὰ λυπηθῇ τὴ γαγια της, ποῦ εἶνε καὶ χαροκαμένη.

—Μητέρα, ἐγὼ δὲν θέλω νὰ φάγω ἀπόψε γλυκίσμα, μοῦ δίνεις τὸ μεριδιό μου νὰ τῆς τὸ πάγω;

—Ἐλα ἔδω, Χαρῆ μου, νὰ σὲ φιλήσω. Στάσου νὰ σοῦ δώσω καὶ τὸ μεριδιό σου νὰ τὸ πᾶς στή Γεωργίτσα. Μὰ κῦτταζε μὴν τύχη καὶ ζητεῖς τὸ βράδυ πάλι;

—Ὅχι, μητέρα μου, θὰ κοιμηθῶ νωρὴς, γὰ νὰ μὴ ξεχασθῶ καὶ γυρέψω. Μὰ δὲν θὰ ξεχάσω. Πῶς γίνεται καλὴ νὰ ξεχάσω.

Ἡ μητέρα τοῦ Χαρῆ ἔβαλε σὲ δυό πιάτα, ὅσα εἶπεν ὁ γυιὸς της καὶ ἔδωσε καὶ ἕνα νόμισμα στήν ἄκρη τοῦ χειρομάκτρου.

Ὁ Χαρῆς θαρροῦσε πῶς εἶχε πτερά. Ἐτρέχε, ξέχασε τὸ τρελλόπαιδο νὰ φορέσῃ καὶ τὸν κοῦκὸ του καὶ ἔτρεχε μὲ γυμνὸ κεφάλι.

Ἡ γρηὶά ξερριζώσε τὸ κάγκελο καὶ τὸ ἔβαλε

στή γωνιά για να ετοιμάση λίγη φωτιά. Τί να κάμη; Πολύ κρύωνε ή Γεωργίτσα; Να την αφήση να παγώση;

Τό λαμπρό χειμωνιάτικο φεγγάρι φώτιζε την άρκουδα και τον άρκουδιάρη, και ή Γεωργίτσα γελούσε.

— Ποιός είνε εκεί και χτυπά; ρώτησε ή γρηά, γιατί είχε άνοικτή τή θύρα να βγαίνη ή καπνός.

— Έγώ, γερόντισσα.

— Ποιός; ή Χαρή;

— Ναί.

— Έλα, παιδάκι μου, γιατί άπ' τον καπνό δέν σέ βλέπω.

— Σου έφερα κάτι για τή Γεωργίτσα.

— Δικό σας ήταν τό γλύκισμα που έπερασε; ή Γεωργίτσα μου τό λαχτάρησε. Να ζήσης, παιδάκι μου. Έχε τήν εύχή μου.

Ό Χαρήs άρχισε να τρέχη τώρα, εύχαριστήμένος, χαρούμενος. "Αχ, τί έλαφρά που έννοιωθε τά πόδια του!!

Τί μεγάλη χαρά που χαρίζει ή άγαθοεργία!! Τί να τήν κάμη κανείς τήν εύγνωμοσύνη των ανθρώπων, εμπρός στην χαρά που στέλνει ή Θεός στα φυλλοκάρδια μας;

*

Τό δωμάτιον ήταν γεμάτο από ξένους, όταν έφθασε ή Χαρήs.

Τό τραπέζι με τά δλόλαμπρα γυαλικά και τό δλόκασπρο τραπεζομάνδηλο έλαμπε.

Ό Χαρήs με πρόσωπο γελαστό φίλησε του πατέρα του τό χέρι, είπε μιá μεγάλη καληνύκτα κ' ετοιμάσθηκε να φύγη.

— Αί, που πάs από τώρα; ρώτησε ή Τηνιακός ή μαρμαράs, που δούλευε στην άρχοντοπούλαs.

Ό Χαρήs είπε σιγά στην μητέρα του.

— Θα πάγω να κοιμηθώ γιατί δέν θα κρατηθώ και θα ζητήσω γλύκισμα. Τό ξέρω πως θα ζητήσω και δέν θέλω.

Η μητέρα τό διηγήθηκε και ή Χαρήs πήρε διπλό μερίδιο και ή μαρμαράs ύποσχέθηκε τώρα, με όλο του τό σοβαρό, να μιλήση της Άρχοντοπούλαs να χαρίση στην πατρίδα ένα καλλιτέχνη.

Ό Χαρήs έλαμψε σ' αυτήν τήν λέξι και όσο ή μαρμαράs μιλούσε για τήν άρκουδα του, εκείνος έσυλλογίζονταν τήν Γεωργίτσα και έλεγε πως εκείνη είνε ή αίτια της εύτυχίας του.

Τή νύκτα είδε στον ύπνο του, πως ή ίδιος ανέθηκε επάνω στην άρκουδα του, ή οποία ζωντανέψε, κι ανέβαινε ύψηλά ύψηλά, ενώ ή άρκουδιάρης τον έστεφάνωνε με άγριεληές κλαδί.

*

Πέρασαν λίγαιs μέραιs και ή άρχοντοπούλα—

όπως οι περισσότεροι άρχοντές μας που τήν στολίζουν με τά πλούτη τους τήν άγαπημένη πατρίδα — άπεράσιε να της χαρίση ένα γλύπτη.

Και είπε μάλιστα.

— Εύχομαι να γείνη μέγάλος γλύπτης, ως οι πρόγονοί του, αλλά και εύτυχής, όπως εκείνοι· να άπαθανατισθή γλύφων άνδριάντας συγχρόνων του ήρώων και ήμιθέων.

*

Η Γεωργίτσα πέθανε.

Ένας νυσταγμένος παπάs συνοδεύει τό πτωχό φέρετρον. Θαρρεί κανείς πως κρύωνε τό ώραίο προσωπάκι της μέσα στο τσίτινο φόρεμά της.

Η γρηά τήν συνοδεύει. Τρέχει να θάψη κάτω από κρύο χώμα τήν ύστερήν έλπίδα και παρηγοριά της.

Και ή Χαρήs, σοβαρός, όχι τό αγυιόπαιδο που έκαμνε τήν άρκουδα, μά ή γλύπτης του μέλλοντος, ακολουθεί.

— Μετρέ, όλο μετρέ γύρω στον τάφο της Γεωργίτσας.

Η γρηά τίποτε δέν λέγει.

Άμα τήν έθαψαν, κάθισε επάνω στο μνήμα. Δέν έχει άλλον κανένα. Ναί, εκεί μέσα είνε όλη ή οικογένειά της. Ό Χαρήs τήν σηκώνει σιγά σιγά και της γλυκομιλεϊ.

Ό Χαρήs συλλογίζεται, πως αν δέν τον παρακαλούσε ή γρηά να ξανακάμη τήν άρκουδα, ή μαρμαράs δέν θα τήν έβλεπε και δέν θα μιλούσε της άρχοντοπούλαs.

Τώρα θα της βάλη πέτρινο σταυρό της Γεωργίτσας. Και όταν σπουδάση, θα κάμη μιá μαρμαρίνη Γεωργίτσα. "Α... δέν ύπάρχει φόβος να ξεχάση εκείνα τά λεπτά χαρακτηριστικά που τά έγλυψε ή πόνος και ή όρφάνια.

Άφου άρχίζει με τήν εύγνωμοσύνη τό στάδιόν του, τί λέτε; δέν θα τελειώση άσχημα αυτό τό παιδί.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΑ ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΑ ΔΕΛΤΑΡΙΑ

Όλίγαισ σημειώσεισ περί επιστολικών δελταρίων είναι επίκαιροι νυν ότε διá του τελευταίου ψηφισθέντος ταχυδρομικού νόμου, όστις ήρξατο λειτουργών από 1 Ιουλίου εν Έλλάδι, τά εικονογραφημένα ταχυδρομικά δελτάρια κατέστησαν μονοπώλιον του Κράτους.

Τά επιστολικά δελτάρια εισήχθησαν κατά πρώτον εις κυκλοφορίαν τώ 1872, γενομένηs δεκτής της προτάσεως του κ. Βολόσκη εν τώ συγκροτηθέντι εν Πετρούπολει διεθνεί ταχυδρομικώ συνεδρίω. Άλλ' ή εφαρμογή εύρε πολλάs δυσχερείασ, κυρίως

δε εις τάs πόλεις εκείνας τάs ευρωπαϊκás ένθα ή έσωτερική λειτουργία του οίκου γίνεται διá των θυρωρών. Τά μυστικά εκάστου εκ των έννοικιαστών και εν γένει άι παραμικρότεραι ύποθέσεισ αυτών περιήρχοντο εις γνώσιν των οικιακών τούτων Άργων, ότινες εν όλη τή άφελεία καθήμενοι εις τό θυρωρεϊόν διεσκέδαζον αναγινώσκοντας τά επιστολικά δελτάρια, όσα παρέδιδον αυτοίς οι διανομείs, διá τους διαφόρους έννοικιαστάs. Έμειούτο δε δι' αυτών και ή εκτίμησιs, ήν οι θυρωροί έτρεφον προς τους έννοικιαστάs. Έγένοντο όμως πρόξενοι και τινων καλών. Ούτως αναφέρεται περί ζωγράφου, όστις έχρειώσκει πολλά έννοικια και όστις επέζητο ύπό του θυρωρού, αντιπροσωπεύοντος τον ιδιοκτήτην, ή να τά πληρώση, ή να καταλίπει τήν οικίαν, ότε κατέφυγεν εις τήν έξηs ευφυά επίνωαν. Δι' άλλου φιλου άπηύθυνε προς τον έκυτόν του επιστολικόν δελτάριον, εν ώ έγράφοντο τά έξηs:

Άγαπητέ μου άνεψιέ,

Έλαβον τήν επιστολήν σου και είδον τάs ανάγκασ σου. Εις τό τέλος του μηνός θα έλθω εις Παρισίους και θα σου φέρω αυτοπροσώπως πολλά χρήματα. Έπειδή δε θα μείνω 2—3 μήνας σε παρακαλώ να μου φροντίσης έγκαιρώs να μου εύρης δύο ή τρία δωμάτια εις τό οικημα, εις τό όποϊον κατοικείs.

Ο θεός σου.

Τό πείραμα επέτυχε και ή ζωγράφος έμεινε ήσυχος διá τина καιρόν, διότι ή θυρωρός έκολακεύθη πιστεύον ότι ή θεός θα εκάθητο εις τήν αυτην οικίαν.

Τά επιστολικά δελτάρια του κράτους, τά κυκλοφορούντα καθ' έκαστον έτος εις τήν Γαλλίαν, ύπερβαίνουσι τά 70 εκατομμύρια. Εις ταύτα δέν καταλογίζονται τά εικονογραφημένα, διότι ταύτα κατασκευαζόμενα ύπό ιδιωτών κυκλοφορούν ως γνωστόν δι' επιθέσεως γραμματοσήμου.

Τά εικονογραφημένα επιστολικά δελτάρια έφουρέθησαν εν Γερμανία προ έξ ή επτά ετών. Τά πρώτα κατασκευασθέντα τοιαύτα είχαν σκηνάs εκ των διαφόρων εποχών της Γερμανικής Ιστορίας, και κατοπιν είδυλλιακás τοιαύτας, εν αίs επρώτευσον της Δωροθέας και της Μαργαρίτας οι έρωτες. Άλλά κατοπιν έσκέφθησαν να αντικαταστήσωσι πάντα ταύτα δι' εικόνων των θαυμασίων τοπίων, τά όποια διέρχεται ή Ρήνος και διá τοποθεσιών και εικόνων των μεσαιωνικών πόλεων της Χαϊδελβέργης, της Νουρμπεργης, του Άμβούργου, και των νεωτέρων κτιρίων και μεγαλοπρεπών ιδρυμάτων του Βερολίνου, της Δρέσδης, του Μονάχου, της Φραγκφούρτης. Η προΐουσα καθ' έκαστην καταλλωσιs των εικονογραφημένων δελταρίων επείσε τους κατασκευαστάs αυτών, διαδοθείσεσ άπανταχού της χριστιανείας, να κατασκευάσωσι τοιαύτα πλην των παριστιάνων εκάστηs πόλεωs και χωρίου εικόνας και τοποθεσιασ, αλλά και επίκαιρων γεγονότων αναπαραστάσειs ή και αντιγραφás φωτογραφημάτων και φωτοτυπιών εξ εικονογραφημένων φύλλων.

Έφ' ότα ή μεγάλη καταλλωσιs εικονογραφημένων επιστολικών δελταρίων θα γίνη εν Παρισίοισ χάριν της εκθέσεως. Έκατομμύρια δελταρίων εξετυπώθησαν με άπόψει των διαφόρων τμημάτων της εκθέσεως, των διαφόρων ξένων κτιρίων, δι' ών

θα γένωνται γνωστά άπανταχού της ύφης και εις εκείνους οι όποιοι δέν θα δυνηθώσι να μεταβώσιν εις Παρισίους τά θαυμάσια της Γαλλικής πρωτεύουσης.

Παρ' ήμίν τά εικονογραφημένα επιστολικά δελτάρια εισήχθησαν κυρίως από των Όλυμπιακών άγώνων και τήν νέαν ταύτην βιομηχανίαν έφήρμοσαν οι θρασθήριοι χαρτοπώλαι κ. κ. Πάλλης και Κοτζιάs και κατά δεύτερον λόγον ή κ. Κόκοτας. Άλλά και ή Γερμανός φωτογράφος κ. Ρόρερ κατεσκευάσε φωτοτυπικά δελτάρια των κυριώτερων της Έλλάδος αρχαιοτήτων. Κατά τον νέον ψηφισθέντα ταχυδρομικόν νόμον τά επιστολικά δελτάρια είναι μονοπώλιον του κράτους, αλλά διá τά ύπάρχοντα ήδη επιτρέπεται ή πώλησιs αυτών, όταν σφραγισθώσι διá πενταλέπτου ή δεκαλέπτου επισήματος. Δέον όμως να δηλωθώσι μέχρι του τέλους Ιουλίου ε. ε. και μέχρι της προθεσμίασ ταύτης εδηλώθησαν 650,000 περίπου δελτάρια. Δ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Εις τάs εξετάσειs δημοτικού σχολείου.

— Είπέ μοι, λέγει ή επιθεωρητής, τήν ιστορίαν του Άδάμ.

— Του Άδάμ; . . . Δέν εφθάσαμεν έως εκεί.

*

Ό μικρός Νίκος πολλάκις έλεγεν επιμόνωs ότι ποτέ δέν θα νυμφευθί και ότι δέν θέλει να αποκτήση τέκνα.

Κάποιος τον ήρώτησε τον λόγον:

— Για να μη πάρουν τά παιγνίδια μου, άπεκρίθη.

Γ Ν Ω Μ Α Ι

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ό Βίας ενώ έμελλε να καταδικάσθη τινά εδάκουσεν. Έρωτηθείs δε διατί κλαίει άφου αυτόs ή ίδιος τον καταδικάζει, έλεπεν ότι αναγκαϊόν έστι τή μέν φύσει τό συμπαθές άποδοΐναι, τώ δε νόμω τήν φύσιν.

*

Ό Ιούλιος Σίμων έγγραφεν: «Όσάκις ανατρέφεις καλώς άρρεν παιδίον, ετοιμάζειs τή κοινωνία χρήσιμον άνδρα, όσάκις δε ανατρέφεις καλώς κόρην, ετοιμάζειs δόλοκληρον αγαθήν οικογένειαν».

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δύναται τις να τυφλωθί εκ των ακτίνων της Σελήνης;

— Τοιαύτη ιδέα κοινώς ύπάρχει διαδεδομένη μεταξυ των άπλών. Άλλαχού μάλιστα οι εν ύπαίθρω κοιμώμενοι προσυλάττουσι διá καλύμματος τους όφθαλμούς όπως μη προσπέσωσιν επ' αυτών αι ακτίνες της σελήνης. Παρ' ήμίν καθ' όσον γνωρίζομεν τοιαύτη πρόληψιs δέν ύπάρχει.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἀσθενικά παιδία.

Οἱ γονεῖς δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζονται ὁσάκις ἀποκτώσι τέκνα ἀσθενικά. Πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες ἐγεννήθησαν ἀσθενικοὶ καὶ ὀλίγας παρέχοντες ἐλπίδας ζωῆς· ἐν τούτοις καὶ ἔζησαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ ἐδοξάσθησαν. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Βολταῖρος, ὅστις ἐθαπτίσθη πολλοὺς μῆνας μετὰ τὴν γέννησίν του ἕνεκα τῆς εἰς ἄκρον ἀσθενοῦς καταστάσεώς του, καὶ ὁ Νεύτων. Ἀμφότεροι δὲ ἀπέθανον εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν. Ἀσθενικὸν παιδίον ἦτο ὁ Ρουσσώ, ἐπίσης ὁ Φοντανέλλος. Ὁ Βάλτερ Σκωτ εἶχε τὸν δεξιὸν πόδα παράλυτον μέχρι τῆς ἡλικίας δύο ἐτῶν, ἐθεραπεύθη δὲ διὰ τοῦ ἀέρος τῶν βουνῶν. Καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ δηγεῖται ὅτι ἐγεννήθη καχεκτικὸς καὶ ἀδύνατος.

Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος βιβλίου ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δασῶν κ. Κ. Σαμίου «Εἰκόνας ἐκ τῶν ἐλληνικῶν δασῶν» ἐρασιζόμεθα τὰς ἐξῆς σημειώσεις.

«Ἡ ἑκτασίς τῶν δασῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς ὀκτὼ περίπου ἑκατομμύρια στρέμματα, ἧτοι 800,000 ἑκτάρια, τὰ δάση δὲ ταῦτα, ἐπιμελῶς καλλιεργούμενα καὶ συντηρούμενα, θὰ ἠδύνατο ἔχει μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας νὰ ἐπαρκῶσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποδώσι πηγὴ πλούτου εἰς τὸ κράτος. Εἰς 30 ἕως 40 ἑκατομμύρια ὑπολογίζει ὁ κ. Σάμιος τὴν ἀξίαν τῆς καταναλισκομένης ἑτησίως ἐν Ἑλλάδι ξυλείας, μόλις δὲ εἰς τὸ ἕμισυ τοῦ ποσοῦ τούτου ἀνέρχεται τὸ ἑτησίως ἐν Ἑλλάδι ὑλοτομούμενον ποσόν, ἐπομένως τὸ ὑπόλοιπον εἰσάγεται ἔξωθεν. Καὶ ὅμως ἡ χώρα ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἔσφιν τῆς δασικῆς ἐκτάσεως εἶναι μία τῶν πλουσιῶν εἰς δάση χωρῶν, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ παντελής ἀγνοία τῶν ὄρων τῆς δασικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἐπομένως ἡ ἀστοργία καὶ ἡ βλαβερότης, τὴν ὅποιαν οἱ δασόδιοι ὀρεινοὶ πληθυσμοὶ καὶ οἱ κτηνοτρόφοι παρ' ἡμῖν μετέρχονται εἰς τὰ δάση, θὰ ἠδύνατο ταῦτα νὰ παράγωσι διπλάσιον τοῦλάχιστον τοῦ ἀπαιτούμενου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως ποσοῦ. Μόνον τὰ δάση τῶν ἐπαρχιῶν Τρικιάλων, Καρδίτσας, Καλαμπάκας καὶ Εὐρυτανίας παρήγαγον κατὰ τὸ ἔτος 1898 35,000 κυβικὰ μέτρα κατεργασμένης ξυλείας μαλακῆς καὶ 5,000 κυβικὰ μέτρα ξυλείας σκληρᾶς, ἀντιπροσωπεύουσας ἐμπορικὴν ἀξίαν τοῦλάχιστον 3,000,000, συνάμα δὲ περὶ τὰ 2,000,000 ἀνθρακας καὶ διάφορα ἄλλα δασικὰ εἶδη, ἀξίας 500,000 δρ.»

Οἱ κερανοὶ καὶ τὰ ἀποτελέσματά των.

Ἡ στατιστικὴ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ κεραυνόπληκτοι καθ' ἐκάστην αὐξάνουσιν. Ἐν Γερμανίᾳ π. γ. ἡ ἀναλογία ἦτο 164 κτιρίων εἰς τὸ ἑκατομμύριον ἀπὸ τοῦ 1876—1883, καὶ 259 τοιοῦτων ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ 1896.

Ἐν Βαυαρίᾳ στατιστικὴ γενομένη τελευταίως ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ τὴν περίοδον 1833—1897 ὁ μέσος ἔρος τῶν δυστυχημάτων ἐξαπλασιάσθη.

Οὕτως ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1833—1842 ἡ ἀναλογία τῶν προσβληθέντων κτιρίων ἦτο 31 εἰς τὸ ἑκατομμύριον κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1888—1897 ἀνήλθεν εἰς 190.

Εἰς τοῦτο δὲ βεβαίως συντέλεσεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἤρξατο ἡ κατασκευὴ ἀπειρίας κτιρίων καὶ ἔργων τὰ ὅποια ἀπαιτοῦσιν ἠλεκτρικὰ σύρματα, σιδηρᾶς ὁδοῦς καὶ μεγάλην εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἐκβολὴν καπνοῦ ἐκ τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, πράγματα τὰ ὅποια πάντα ἐξασκοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τῶν νεφῶν καὶ τοῦ κεραυνοῦ.

Ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὸ 1899 οἱ κεραυνόπληκτοι ὑπῆρξαν πολλῶ πλείονες τῶν παρελθόντων ἐτῶν. Οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν εἴτε ἀμέσως θανόντων συνεπεία κεραυνοῦ, εἴτε ὑποκυψάντων εἰς τὰς ληθθείας πληγὰς ἀνήλθεν εἰς 562, ἐνῶ 829 ἔλαβον πληγὰς ἐξ ὧν κατέστησαν ἀχρηστοί.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δυστυχημάτων ἦτο 50% ἐγένετο εἰς τὸ ὑπαίθριον, 34% ἐπὶ προσώπων διαμενόντων εἰς τὰς κατοικίας, 11% ἐπὶ προσώπων καταφυγόντων ὑπὸ δένδρα καὶ 5% ἐπὶ προσώπων καταφυγόντων εἰς ἀχυρῶνας.

Ὑγιεινὴ τῶν σχολείων.

Ἐν Ἑλβετίᾳ συνέστη Ἐταιρεία διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ζητημάτων τῶν ἐφαπτομένων τὴν ὑγιεινὴν τῶν σχολείων. Ἡ Ἐταιρεία αὕτη ἀριθμοῦσα ἤδη 400 μέλη συνεκάλεσε τὴν 9 καὶ 10 Ἰουνίου ἐν Ζυρίχῃ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Σμιδ διευθυντοῦ τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς συνέδριον, εἰς τὸ ὅποιον συνεζήτηθησαν σχετικὰ ζητήματα. Τὸ προσεχὲς συνέδριον θὰ συνέλθῃ ἐν Λωζάννῃ.

Νέα παιγνιοχάρτα.

Ἐν Ἀγγλίᾳ κατασκευάσθησαν καὶ ἤδη παρεδόθησαν εἰς κοινήν χρῆσιν νέα παιγνιοχάρτα, τὰ ὅποια ὀνομάσθησαν «ἐθνικὰ» ἢ «πατριωτικὰ» καὶ τὰ ὅποια προωρίσθησαν διὰ τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν, τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

Εἰς τὴν δέσμην τῶν παιγνιοχάρτων τούτων τὸ καρρὸ παριστᾷ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ κόυπα τὴν Ἀμερικὴν, τὸ μπαστοῦν τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ σπαθὶ τὴν Γερμανίαν. Οἱ ἄσσοι εἰκονίζονται διὰ σημασιῶν ἐκαστοῦ τῶν τεσσάρων κρατῶν. Ὁ ρήγας, ἡ ντάμα καὶ ὁ φάντες εἰκονίζονται διὰ τῶν εἰκόνων τῶν βασιλέων ἢ προέδρων, τῶν βασιλισσῶν καὶ τῶν πρωθυπουργῶν.

Ὅπισθεν τῶν παιγνιοχάρτων εἰκονίζονται ὠρολόγια δεικνύοντα τὴν διαφορὰν τῆς ὥρας εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Τὸ καλὸν βούτυρον.

Λάβετε ἐν τεμαχίον λευκοῦ χάρτου, ἀλείψατέ το βούτυρον, τυλιξατέ το καὶ βάλετέ το εἰς τὴν φωτιάν. Ἄν τὸ βούτυρον εἶνε καλόν, ἡ ὁσμὴ θὰ εἶνε εὐχάριστος, ἂν εἶνε ἐφθαρμένον ἢ νοθευμένον, ἡ ὁσμὴ θὰ εἶνε δυσάρεστος, κάποτε δὲ ἀνυπόφορος.